

LIChAMELIJKE OPVOEDING

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LIChAMELIJKE OPVOEDING

Topic: Competentiegericht leren

Jaargang 93

Bewegingsonderwijs als zorgverbreding

Maart 2005

Extra inschrijving Mission Olympic

Dikke kinderen vinden gym ook leuk

3



KVLO
webkring



www.kvlo.nl

Descol sportvloeren



Pulastic Face-lift/Revitalisatie

Uw oude sportvloer is veel geld waard

Elke sportvloer is na jaren intensief gebruik toe aan een opknapbeurt. B.V. Descol Kunststof Chemie, marktleider op het gebied van polyurethaan binnensportvloeren voor alle sporten en accommodaties, biedt twee aantrekkelijke oplossingen om een bestaande sportvloer weer in topconditie te krijgen. Een uitstekend en betaalbaar alternatief voor complete vervanging.

Faceliften

Faceliften is al jarenlang een succesvolle manier om een bestaande sportvloer te voorzien van een nieuwe topklaag. Na deze behandeling is de vloer sterker dan tevoren, voldoen de oppervlakte-eigenschappen weer aan de huidige normen en ziet de vloer er weer als nieuw uit. Simpel, doeltreffend en kostenbesparend.

Revitaliseren

Revitaliseren is een bewezen methode om een oude sportvloer kwalitatief op te waarderen door een aanvullend systeem over de bestaande vloer aan te brengen. Dit resulteert er niet alleen in dat de top weer aan de eisen voldoet,

maar maakt het mogelijk om een oude klasse 3 vloer op te waarderen naar een klasse 2 of zelfs een klasse 1 vloer, tegen aanzienlijk minder kosten dan bij een gehele vervanging van de sportvloer.

Een 'nieuwe' vloer voor vele extra jaren sportplezier

Het resultaat van beide methoden mag er zijn: een Pulastic sportvloer die weer jaren meegaat en voldoet aan alle eisen van zowel sporter als exploitant. Tevens heeft u in beide gevallen de mogelijkheid te kiezen voor een nieuwe kleur. Graag beoordelen wij eerst voor u de staat van uw huidige vloer en informeren wij u nader over de specifieke voordelen van beide methoden.

Meer weten?

Bel 0570 85 42 51 of kijk op www.descol.nl. Descol is sinds 1965 marktleider in de ontwikkeling, productie en installatie van topkwaliteit sportvloeren.



B.V. Descol Kunststof Chemie

Duurstedeweg 33007, Postbus 420, 7400 AK Deventer
Tel: 0570 62 07 44, Fax: 0570 60 84 93, Internet: www.descol.nl



PULASTIC®



INHOUD

TOPIC COMPETENTIEGERICHT LEREN

Er is op dit moment veel aan de hand in onderwijsland. Andere opvattingen over hoe mensen leren zorgen voor veranderingen in de onderwijspraktijk. De leerstof stond vroeger centraal en de docent wist hoe het moest. De leerling was consument van hetgeen hem werd aangeboden. Het 'nieuwe leren', gebaseerd op inzichten die overigens al vele jaren bestaan (maar hoe lang blijft dat nieuw) gaat uit van de lerende. Degene die leert is verantwoordelijk voor het leerproces en voor hetgeen hij wil leren. De school zorgt voor de leeromgeving en faciliteert en stimuleert het leerproces. Deden we vroeger aan 'intensieve leerlinghouderij', veel scholen gaan nu meer uit van de 'scharrelleerling'. We gaan op zoek naar de consequenties van deze inzichten voor onze onderwijspraktijk. Of het nu gaat om de opleiding voor docenten bewegingsonderwijs die moeten leren hoe ze competentieleren in hun praktijk toepassen, of om de vernieuwde basisvorming of om het mbo, collega's zijn overal volop bezig met het zoeken naar mogelijkheden om vorm te geven aan het nieuwe leren. Het aantal artikelen is te groot voor plaatsing in dit nummer, dus in een volgende aflevering krijgt u nog meer over dit onderwerp te lezen.

Alle praktijkartikelen in dit nummer horen bij dit topic.

COMPETENTIES ZIJN VAN STUDENTEN

Frank Buskermolen 6

LEERLINGEN HELPEN BIJ HET VERWERVEN VAN SPORTCOMPETENTIES

Edwin Timmers 10

SPELEN MET COMPETENTIES

Maarten Massink 14

19 PRAKTIJK

20 TOFSPOORT MET DE MINIRAMP

Rinus Pecht

23 SPELEN MET COMPETENTIES IN DE PRAKTIJK

Maarten Massink

27 NATUURLIK LEREN. NIEUWE KANS VOOR LO?

Ruud Broekema



32

DIKKE KINDEREN VINDEN GYM OOK LEUK

In het kader van een afstudeerscriptie heeft de auteur een onderzoek gedaan naar de plezierbeleving in de gymles. Het ging erom te kijken of daarin verschil was tussen kinderen met een normaal gewicht en kinderen met overgewicht.

Linda Demmink



36

DE HAARLEMSE PAPENDALDAGEN

Nascholing is belangrijk. In het kader van de naderende certificering zelfs onontbeerlijk. De gemeente Haarlem begrijpt dat en subsidieert sinds jaar en dag de nascholing van haar personeel in het bewegingsonderwijs. De tweejaarlijkse nascholing wordt gehouden op Papendal.

Hans Dijkhoff



RUBRIEKEN

Eerste pagina 5 Schoolsport 18 Afdelingen 38 Boeken 39 Laatste pagina 46

EN VERDER

Dank aan de KVLO / Truus van der Gugten 31 Bewegingsonderwijs als zorgverbreding (4) / Karel Verwey 41



Weet u eigenlijk wel wat hier speelt?



Waar moet je tegenwoordig allemaal op letten bij het inrichten van een speelplein of speellokaal? Hoe staat het met de veiligheidseisen? Wat zijn de valkuilen bij nieuwbouw? Hoe kom

je aan het geld? Als je weet wat er speelt is het beantwoorden van deze én andere vragen net kinderspel. Kijk maar eens op www.speellokaal.nl



WWW.SPEELLOKAAL.NL Dan weet je wat er speelt.

Nijha b.v., Postbus 3, 7240 AA, Lochem, Tel. (0573) 28 85 55, Fax (0573) 25 45 54, www.speellokaal.nl, info@speellokaal.nl

KVLO



Dat U veel geld kunt besparen met onze KVLO pakketpolis wist U al

Maar dat U via de pakketpolis ook op vakantie zou kunnen naar Brazilië, dat wist U vast nog niet!

Hoe? Kijk snel op onze vernieuwde website

www.kvlo-verzekeringen.nl

Financieel Advies Centrum verzorgt uw

- Privé verzekeringen
- Ziektekosten
- Hypotheken
- Pensioenen

Bel voor meer informatie: 020-4560088
Financieel Advies Centrum
Postbus 9030
1180 MA Amsterdam
Fax: 020-4412813
E-mail: info@fac.nl



achmee

Financieel Advies Centrum viert met U het 5 jarig bestaan van de Pakket Polis



Voor alle klanten die aan het eind van dit jaar een Pakket Polis bij ons hebben lopen betekent dat dat U naast de al heel aantrekkelijke premie kortingen ook nog eens mee dingt naar een volledig verzorgde vakantie reis naar Brazilië!

http://www.rtl.nl/reizen/yorintravel/components/reizen/yorintravel/2002/12_december/stad/salvador.xml

SALVADOR de Bahia Brazilië

Yorintravel besteedde er al maar liefst 2 keer aandacht aan Bahia: het oechte Brazilië, niet het op Spanje lijkende noorden (Fortaleza) of het zeer toeristische zuiden (Rio - São Paulo). Maar de ongeëfde schoonheid van Bahia.

Kijk voor meer informatie maar eens op de Yorin site.

- De plek waar het Yorin team verbleef ligt zo'n 40 kilometer boven de grote stad Salvador.
- Wordt door een Nederlander geleid en heeft heel veel mogelijkheden naast zalig niets doen.
- Kijk gerust rond op de website.

In december wordt bij onze klanten onder de bezitters van een pakket polis deze fantastische reis verloot..!



Nieuw cursusjaar in de steigers

EERSTE PAGINA

DOOR GERT VAN DRIEL

Wanneer dit nummer op de deurmat valt zit overal de voorjaarsvakantie er alweer op. De ski's zijn opgeruimd en we gaan op weg naar de zomer. Op veel scholen start in deze periode van het schooljaar de voorbereiding en planning voor het cursusjaar 2005/2006. Voor wie in het onderwijs werkt altijd weer een moment van spanning en verwachting. Wat zal het volgende jaar brengen:

- welke school of locatieplannen worden in werking gezet
- wat valt er op sectieniveau te realiseren
- welke taakafspraken vallen er individueel te maken?

Kortom: het wegen van kansen en bedreigingen in de werksituatie.

Nu is het zo dat de uitkomsten van dit proces van afspraken maken en plannen in de verschillende schoolsituaties steeds meer van elkaar gaat verschillen.

Door het overheidsbeleid van deregulering en autonomievergroting verschuift de verantwoordelijkheid van centrale overheid naar de schoolbesturen.

Door de 'lumpsum' bekostigingssystematiek komen de risico's en de mogelijkheden van de financiële positie van de school steeds meer op het bordje van het bovenscholse management van de eigen organisatie te liggen.

Wat er dus mogelijk en onmogelijk is in uw eigen werksituatie hangt steeds meer af van lokale keuzes die gemaakt worden en de kwaliteit van de managers die deze keuzes voorbereiden en de uiteindelijke besluiten nemen.

In het HBO, MBO en VO wordt al enige tijd gewerkt met deze systematiek; in het primair onderwijs vindt momenteel de voorbereiding plaats om ook over te gaan op lumpsumfinanciering.

In de praktijk blijkt dat door deze verzelfstandiging van de schoolbesturen er grote verschillen ontstaan in voorzieningen en omstandigheden op de scholen.

Zo zijn er besturen die hun middelen goed op orde hebben en binnen de gegeven financiële kaders kunnen zorgen voor een inspirerend en goed werkklimaat. Daarbij horen goede voorzieningen en accommodaties en een redelijke taakverdeling voor het personeel.

Meerdere keren echter bereiken mij momenteel signalen dat in het voortgezet onderwijs scholen niet rond kunnen komen met de beschikbare middelen. En dat betekent bezuinigen met alle gevolgen van dien. Voorbeelden van dergelijke bezuinigingsdrift zijn: het afschaffen van taakuren voor schoolontwikkeling en vernieuwing, het stopzetten van extra uren voor leerlingbegeleiding en motorische remedial teaching, het overgaan op een 45-minuten rooster zonder compensatie in contacttijd, het verminderen van uren omdat de noodzakelijke accommodatie niet kan worden gehuurd en het schuiven met normen in het taakbelastingstelsel om de werkdruk van het personeel te kunnen verhogen.

Allemaal maatregelen die leiden tot een vershraling van het onderwijs en meestal tot een verhoging van werkdruk bij het personeel.

Een gevaarlijke negatieve spiraal.

Immers een minder aantrekkelijke school met een slechte of geen begeleiding van leerlingen leidt onherroepelijk tot meer (over)last van de leerlingen en dat bij leraren die teleurgesteld en gedemotiveerd raken en het steeds drukker krijgen.

Of het nu goed gaat op de school of slecht, het blijft van belang om alert te blijven en betrokkenheid te tonen bij de besluitvormingsprocessen. Ondanks de vaak bureaucratische manier van werken blijft daarbij de Medezeggenschapsraad de aangewezen plaats om mee te denken en mee te beslissen. Het zou daarom een goede strategie van elke sectie LO zijn om te zorgen voor een voortdurende afvaardiging in de MR.

Wanneer u zich zorgen maakt over de plannen voor volgend jaar of uw eigen inzet en u twijfelt aan de rechtmatigheid van genomen besluiten aarzel dan niet contact op te nemen met het bureau in Zeist.

COLOFON

LICHAMELIJKE OPVOEDING is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO)

Redactie: Hans Dijkhoff (*eindredacteur*) Jacqueline Tangelder (*redactiemedewerkster*) **Redactieraad:** Harry Stegeman (vz), Hilde Bax, Marianne van Bussel-Schippers, Bert Boetes, Lars Borghouts, Danny van Dijk, Ernst Hart, Maarten Massink, Chris Mooij, Eric Pardon. **Redactieadres:** KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist tel.: 030 6920847, e-mail: redactie@kvlo.nl **Abonnement Lichamelijke Opvoeding:** Jaarabonnement € 55,- (buitenland € 80,-) Losse nummers € 3,- (excl. verzendkosten) **Handelsadvertenties:** Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort. Tel.: 023 5714745, fax: 023 5717680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com **Verslijningsdata 2005:** 21 jan., 11 feb., 11 maart, 1 april, 29 april, 20 mei, 17 juni, 8 juli, 19 aug., 9 sep., 30 sept., 21 okt., 18 nov., 9 dec. **Druk:** Drukkerij Giethoorn Ten Brink, Postbus 41, 7940 AA Meppel. Tel.: 0522 855111. **Vormgeving:** FIZZ new media solutions, Stationsweg 29, 7941 HC Meppel. Tel.: 0522 246162. **DTP:** Jan Ottens, Drukkerij Giethoorn Ten Brink. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Mededelingen vanwege de vereniging en artikelen, die het beleid van de vereniging raken, zijn voor verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur. **Dagelijks bestuur KVLO:** G. van Driel, voorzitter mw. drs. B. Zandstra, secretaris mw. M. G. van Bussel-Schippers, penningmeester e-mail: bestuur@kvlo.nl **De afdeling rechtspositie is dagelijks bereikbaar van 12.30 tot 16.30 uur** Bezoekadres: Zinzendorflaan 9. e-mail: irp@kvlo.nl Ledenadministratie, abonnementen en personeelsadvertenties: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist. tel.: 030 6920847, fax: 030 6937676 e-mail: ledenadm@kvlo.nl www.kvlo.nl Opzeggingen dienen aangetekend te geschieden vóór 1 december van het lopende jaar (kandidaatleden vóór 1 augustus). De opzeggingen worden door de KVLO bevestigd. Contributie KVLO (excl. afdelingscontributie): Op basis van bruto inkomen 2004 meer dan € 15.000, schaal 1: € 145,- € 8000 - € 15.000, schaal 2: € 95,- gepensioneerden, schaal 3: € 57,- minder dan € 8000, schaal 4: € 57,- kandidaatleden, schaal 5: € 30,- **Secretariaat Thomas Groepering:** Drs F. Huijboom, P. Potterstraat 26, 5143 GX Waalwijk, tel.: 0416 333022, e-mail: fred.huijboom@wxs.nl **ISSN-nummer: 0024-2810**

COMPETENTIEGERICHT LEREN

ANDERS KENNIS VERGAREN

COMPETENTIES ZIJN VAN STUDENTEN

In het verleden zijn er al veel artikelen verschenen met als boodschap dat het onderwijs competentiegericht moet zijn. In dit artikel wordt het competentiedenken ingebed. Hoe komen we erbij, waar komt het vandaan, waar leidt het naartoe? Door: Frank Buskermolen

Een verzoek dit thema te bespreken mondt meestal uit in een didactisch en curriculumtechnisch verhaal. Die verleiding is groot, want op dit terrein worden de meeste vragen gesteld. Onderwijsmensen die iets minder op de hoogte zijn van 'de boekjes en artikelen' waarin de laatste onderwijskundige mode wordt uitgedragen (heel legitiem vaak) kunnen hier meestal niet zoveel mee. Niet dat ze de terminologie niet snappen, maar ze blijven zitten met een ongemakkelijk gevoel. De waarom- of waartoe-vraag werpt zich op als de terrechte vraag naar de meerwaarde, die je als professional altijd moet stellen als nieuwe inzichten zich aandienen.

INHAKEN OP COMPETENTIEGERICHT ONDERWIJS

In dit artikel sta ik stil bij de vraag naar de herkomst van competentieleren, bij de waarom-vraag, en bij de vraag naar de meerwaarde (misschien zelfs noodzaak) van werken met competenties. In hoeverre competenties in een landelijk profiel wel of niet een rol spelen, is ook een (kritisch) punt van deze bespreking.

Hieronder ga ik in op drie vraagstukken:

- 1** waar komt het denken en werken in competenties vandaan? Daarbij kijken we naar factoren binnen en buiten de Nederlandse opleidingen
- 2** waarvoor zijn beroepscompetentieprofielen bedoeld, en hoe hangt de functie samen met vorm en inhoud van het onderwijs. De wijze waarop er tot nu met profielen wordt omgegaan is niet perse de meest ideale voor iedere betrokken partij

- 3** welke meerwaarde kan het competentiedenken hebben en wat zijn dan de belangrijkste aangrijpingspunten. Een persoonlijke kijk op meerwaarde voor de student als kern van het onderwijs, op grond van ervaring bij projecten bij zeer verschillende opleidingen.

ACHTERGROND COMPETENTIEDENKEN

Zonder volledig te zijn passeren hieronder vijf ontwikkelingen de revue.

Internationale ontwikkelingen

Het competentiedenken voltrekt zich niet in het vacuüm van het Nederlandse onderwijsveld. In Europees verband zijn er onder andere via de Cedefop, het Europese platform voor beroepsonderwijs, al veel aanzetten gegeven voor het werken met competenties. Waarom? Binnen Europa leeft al decennia de ambitie om de Europese arbeidsmarkt één markt te maken met een vrij verkeer van mensen, geld en vooral diensten. (Voor het onderwijs: de Europese onderwijsruimte.) Dit roept vele vragen op aan de lidstaten, onder andere naar de structuur van hun arbeidsmarkt, type beroepen en functies op die markt en het onderwijs- of kwalificatiestelsel dat daarmee verbonden is. Eén van de vragen is bijvoorbeeld: kan een Engelse ingenieur hetzelfde als een Deense, een Oostenrijkse of een Nederlandse? En een docent? Bij alle beroepen is de nationale wetgeving die de bevoegdheid beschermt en de bekwaamheid mede bepaalt, een complicerende factor. Hoe kun je beroepen dan onderling vergelijken? Je kunt di-

ploma's vergelijken, maar dan vergelijk je de wijze van opleiden, de inhoud en de werkvormen. Weet je dan wat iemand feitelijk kan? Nee, dan moet je iets verzinnen wat over de werknemer, de functionaris zelf gaat: hoe competent is iemand, tot wat is hij of zij in staat, los van opleiding A of B. Vanwege deze problematiek is het competentiebeprip hier omarmd.

De afspraken tussen de Europese onderwijsministers in 1999 en 2000 over een Bachelor- en Masterstelsel hebben deze ontwikkeling versneld. Nederland grijpt deze afspraken aan om de diplomastructuur op het niveau van (hbo)-sectoren of domeinen te herzien. Ook de eerder genoemde hbo-competenties spelen een rol in het vergelijken en afstemmen van opleidingen en hun profielen.

Employability

Ten tweede zie je in bijna alle sectoren een grote vraag naar multi- of interdisciplinaire kwaliteiten van mensen. Nieuwe beroepen of in ieder geval functies ontstaan, niet in de laatste plaats onder invloed van de (informatie)technologische ontwikkelingen. Welke kwaliteiten breng je mee in interdisciplinaire activiteiten, werkzaamheden, die niet perse exclusief aan een opleiding verbonden zijn. Hier kan een meer generiek competentiebeprip uitkomst bieden.

Global Village

Een derde en niet te negeren ontwikkeling is de economische ontwikkeling die de wereld tot één markt heeft gemaakt. Marketing is per definitie een internatio-

naal, zo niet globaal verhaal.

Hetzelfde geldt voor potentiële markten van bedrijven, voor productontwikkeling, voor productie. Informatie en mensen zijn zo mobiel geworden, dat afstand geen reden meer is om producten en diensten binnen bereik te krijgen. Dat geldt ook voor opleidingen en diploma's, die al dan niet via e-learning of afstandsleren behaald kunnen worden, wereldwijd. Keuze, keuzeruimte, keuzevrijheid en keuzemogelijkheden zijn overheersende economische begrippen geworden. Ook de tijd die men bereid is te wachten op de realisatie van die keuze neemt af, onder invloed van de marketing ('waarom zou je lang...'). Jonge mensen groeien ermee op. Het is een (soms hinderlijk) vanzelfsprekend deel van hun wereld geworden. Er komen veel keuzemogelijkheden op de markt die het kiezen lastig maken. Dit roept om transparantie. Voor de internationale opleidingsmarkt geldt dit ook onverkort. Alleen is het eindeloos vergelijken van studieprogramma's nagenoeg ondoenlijk vanwege tijd en geld. Transparantie is eenvoudiger te krijgen door dichtbij de student of deelnemer te blijven en te bepalen wat hij of zij 'in huis heeft'. Dit vraagt om het meten, vaststellen van zoiets als competenties. Waar en hoe deze opgedaan zijn, wordt wat minder relevant. Niettemin zijn nog steeds bepaalde diploma's en hun kwaliteit onlosmakelijk verbonden met (prestigieuze) instellingen. Maar dan hebben we het wel over de 'top van de markt' en niet het 'doorsnee' hoger onderwijs. Overstappen en shoppen is dus een economisch gegeven, niet alleen als het gaat om financiële diensten als hypotheek, verzekeringen, stroomleverancier, maar ook voor opleidingen.

Onderwijs op maat

De vierde achtergrond heeft direct te maken met de (onderwijs)markt en de



FOTO: HANS DIJKHOFF

Aandachtige toehoorders

vraag naar meer keuzevrijheid. De reactie van de aanbieders op die markt kan niet inhouden dat alle denkbare keuzes gehonoreerd worden. Dat zou het aanbieden van opleidingen inefficiënt en onbetaalbaar maken (wat ze in het niet-regulier onderwijs soms al zijn). Daarbij komt dat consumenten ook, waar het kan, de kortste weg naar hun doel willen volgen. Opleidingen spelen hier op in door te kijken wat nieuwe deelnemers al in huis hebben als ze binnenkomen. Als de opleiding dit initiatief niet neemt, dan zijn er wel deelnemers die vragen wat voor aangepast (verkort, versneld) traject er mogelijk is. Dit vraagt om toetsinstrumenten en criteria, die niet direct gekoppeld zijn aan het onderwijs zelf. Als een opleiding een set criteria heeft in termen van gewenst gedrag of vermogen van deelnemers dan zijn aankomende deelnemers hierop te toetsen in verband met aangepaste trajecten. Erkenning van eerder verworven competenties (EVC's), zoals we dat noemen. Voor de ALO- en S&B-opleidingen kunnen dat de bekende competenties zijn in het werken met (jeugd)groepen in verenigingsverband, ervaring in het organiseren van evenementen, persoonlijke sportprestaties, ervaring in het trainersvak of in commerciële activiteiten.

Kortom, de wereld van opleiding en vorming wordt complexer en minder overzichtelijk. Vroeger wist je van de meeste diploma's wat er aan vooraf gegaan was aan onderwijs, tegenwoordig is dat veel minder inzichtelijk. Als onderwijsprogramma's meer divers worden en je wilt toch als deelnemer en als opleiding zicht houden op eindniveaus (op weg naar een diploma) zit er maar een ding op: transparanter met kwalificaties omgaan en die ophangen aan de student, niet aan de vakken of stukken van een opleiding. *Competenties zijn dus van studenten, niet van opleidingen!*

Verschuiving van onderwijzen naar helpen met leren

Het vijfde en laatste achtergrondaspect van het competentiedenken is eigenlijk even belangrijk als alle vier hierboven, zeker voor docenten, ontwikkelaars en onderwijsmanagement. Er zijn de laatste decennia, eeuwen zelfs, uiteenlopende onderwijsconcepten bedacht, beproefd en toegepast. Een flink aantal didactische principes zit diep in ons systeem, andere worden nogal eens ingeruild voor andere, al dan niet onder invloed van de laatste mode en de media- c.q. (commerciële) congressaandacht daaromheen.

Omdat het in de kern om het leren van mensen gaat is dát eigenlijk de essentiële deskundigheid van opleidingsinstituten. Het gaat om kennis van leerprocessen en deze optimaal inzichtelijk maken bij anderen, deze leerprocessen faciliteren en deels organiseren.

Opleidingen zijn echter vaak meer gericht op de organisatie van het leerproces dan op het leren van studenten zelf. In de laatste decennia zijn principes uit de leertheorie (eigenlijk een te academisch begrip) omarmd, die op zich niet nieuw zijn, maar nu wellicht beter onderbouwd zijn dan vroeger. Eindelijk is weer breed erkend dat het primaat van leren bij de onverdeelde ervaring ligt. Opnieuw¹ is tot de grote onderwijsgemeenschap doorgedrongen dat leren een actief, interactief en sociaal proces is. Het is een constructief proces en niet of slechts ten dele 'geconditioneerd'. Het gaat om actief deelnemen, fouten maken, reconstrueren en herstellen. Met meer of minder reflectie. Uit welke naoorlogse leerpsy-

chologische school het ook kwam, de Amerikaanse, Russische of de Nederlandse, voor motorisch leren wisten we al zeker dat het niet gaat om de beschouwing of analyse van de werkelijkheid vooraf, maar de *praktijk gaat vóór theorie en de ervaring vóór leren*.

Het is deze ambivalentie waar beroepsopleidingen (en zeker lerarenopleidingen met hun sterke pedagogische oriëntatie) al jaren mee stoeien. Leraar worden betekent: mensen helpen met leren in zeer verschillende, unieke situaties en met zeer verschillende mensen. Anderen helpen en uitdagen om hun volgende ontwikkelfase op te zoeken (Vygotskij). Leren is 'doen' en via reflectie en andere processen (waaronder veel sociale) dat 'doen' op een ander plan of niveau brengen.

Het staat inmiddels vast dat ervaring opdoen in de praktijk als leersituatie veel rijker is aan elementen dan we dachten, toen we nog probeerden die praktijk in theoretische beschrijvingen te vangen en deze beschrijvingen als uitgangspunt (en toetspunt) voor het leren te nemen.

Het ongedeelde competentiebegrip is, al jaren geleden, aangegrepen om, dichtbij degene die leert, het kunnen van het (net) niet kunnen te onderscheiden. De vraag is alleen hoe je die ongedeeltheid, dat integrale van leren, zoveel mogelijk handhaaft in het leren van studenten. Leren waarbij de totale persoon in beeld blijft, niet alleen zijn of haar reproducerende kwaliteiten. Het is daarbij belangrijk te blijven kijken naar de activiteiten van *studenten*, niet die van *docenten*. Je kunt dat in verschillende vormen gieten: van microlessen, stages, projecten, werkend leren tot en met co-schappen of werken in skill-labs toe. Vormen waarin ook de kern van de toetsing en de feedback in echte arbeidssituaties zou moeten liggen.

BEDOELING BEROEPSCOMPETENTIEPROFIELEN

Hoe hangt de functie van beroepscompetentieprofielen samen met vorm en inhoud van het onderwijs?

Omgaan met competentiedenken en beroepsprofielen

De afgelopen jaren hebben projectleiders, onderwijskundigen, docenten en management uitgebreid gediscussieerd over:

- de definities van competentie en vergelijking van voorbeelden
- indeling van competenties en classificaties: algemeen-specifiek, functie- of taakgerichte indeling beroepscompetenties, kerncompetenties, restcompetenties, persoonlijke competenties et cetera
- hoe doen we recht aan alle denkbare details van een beroep of functie(groep)
- wat doen we met hbo-brede competenties: hoe te 'versleutelen'
- hoe krijgen we het compromis tussen de verschillende opleidingen en de veldvertegenwoordigers op papier, zonder op de vuist te gaan, of elkaar zes jaar niet meer aan te kijken en terug te vallen in een vorm van verzuiling?

Het resultaat van deze discussies levert onderwijskundig gezien vaak weinig meerwaarde op, in de zin van een verbetering van het curriculum op het niveau van de student: deels oude wijn in nieuwe zakken. Als we naar de bijbehorende curriculumdocumenten en competentieprofielen kijken zou je kunnen zeggen: vooral veel wijn en grote zakken.

Bij het spreken over en het toepassen van het competentiedenken, gaat vaak het een en ander mis. Dat komt omdat de hoe-vragen blijven overheersen. Onderwijs is vooral 'organiseren' geworden. De essentie van competentie-leren gaat in de 'hoe-en-wat-discussie' echter snel verloren.

De waarom- en waartoe-vragen krijgen te weinig aandacht. Ze zijn ook abstracter en lenen zich niet erg voor een grondige bespreking in een docentenvergadering tussen drie en vijf uur met vijftien deelnemers of meer....

Het gaat dan om vragen als: 'Waarom willen we dat studenten zich zo ontwikkelen, wat is de volgende stap voor de student en wat kunnen wij toevoegen.' Maar ook: 'Hoe kunnen we als voor-

Frank Buskermolen



FOTO: HANS DIJKHOFF

beeld dienen, en hoe moeten we het leerproces begeleiden?'. En ja: 'Ze moeten een aantal zaken ook gewoon leren en oefenen'.

Natuurlijk: dat kan en mag ook in een competentiegericht leertraject. Het is immers een grote misvatting dat een onderwijskundige vernieuwing altijd totaal moet zijn en dat elke didactische steen opnieuw op de andere gezet moet worden terwijl je het goede van de vroegere aanpak uit het oog verliest. Enig historisch en professioneel besef van 'gewoon goed onderwijs' of beter 'beproefde leerconcepten' bij het adopteren van nieuwe inzichten is essentieel.

Nu naar de beroepsprofielen.

Beroepsprofielen hebben de volgende functies:

- voor de maatschappij: verantwoording afleggen over de (start)competenties van studenten
- voor de studenten: het duidelijk maken van het eindniveau van een leer- en ervaringstraject
- voor de diverse opleidingen:
 - het onderling afstemmen van opleidingstrajecten
 - het aangeven van de noodzakelijke accenten zoals het maken van keuzes op basis van veranderingen in de bevolking van scholen, jeugd en volwassenencultuur
 - inspelen op de veranderingen bij alle sectoren die zich op een actuele, toekomstgerichte wijze met bewegen, gezondheid en opvoeding bezig houden.

Misschien moeten we daarvoor die beroepsprofielen veel meer gebruiken in een andere vorm: om te accentueren en te laten zien hoe wij in de maatschappij van vandaag studenten helpen om zich in het vak, het domein van LO en sport te ontwikkelen.

Wat goed onderwijs is en wat didactisch verantwoord is zouden we toch nu wel moeten weten. Alle details van wat een docent LO (met name) moet kunnen en kennen, wat we vooral niet mogen vergeten aan basisvaardigheden, dat weten we toch al?

En laten we wel wezen: als we terugkijken zien we, en dat geldt voor nageenog alle hbo-opleidingen in Nederland, dat er iedere zes tot acht jaar maximaal(!) een nieuw beroepsprofiel of een vergelijkbaar (vaak pretentius) document wordt ontwikkeld. Moet dan elk detail van het beroep opnieuw doorgeakkerd zijn, of kunnen we beter samen naar de ontwikkelingen in die acht jaar kijken en dan eens een aantal jaren vooruit kijken om te zien wat we moeten aanpassen. Opnieuw kijken naar de doelgroep van studenten, van hun leerlingen, hun klassen, hun belevingswereld.

Voor nieuwe opleidingen als Sport en Bewegen (hbo) ligt dat anders. Omdat daar het profiel nog een ontwikkeling moet doormaken in samenspraak met de arbeidsmarkt zul je nieuwe competenties moeten formuleren.

MEERWAARDE COMPETENTIEDENKEN

Om de meerwaarde van het competentiedenken op het spoor te komen moeten we ons richten op het competentie-leren. Mijn inziens zit die meerwaarde niet in de competentielijsten, niet in elke zes jaar een profiel met veel vanzelfsprekendheden, niet bij het landelijk overleg, niet bij het ministerie, niet in de moduleboeken, een beetje in een eenvoudig competentieoverzicht voor het gehele leertraject, *maar vooral bij de student*:

- tussen zijn oren, in zijn handen, zijn hart, zijn drive, zijn lijf
- als hij zich met een opdracht, een lessituatie, een leerling, een groep niet geen raad weet.

En bij de docent:

- ook tussen zijn oren, als hij met de student bezig is, betrokken bij de ontwikkeling van de student
- veel minder als de docent met zijn lesmateriaal bezig is
- minder als hij met een tentamen bezig is, veel meer als hij met de toetsituatie bezig is.

Makkelijker zal het waarschijnlijk niet worden, maar wel leuker...

Dit artikel is geschreven naar aanleiding

van een presentatie voor de opleidingen lichamelijke opvoeding en sport en bewegen aan de Calo in Zwolle.

Over de auteur

Frank Buskermolen (1958) werkt momenteel als manager van een aantal technische/ontwerp opleidingen aan de Haagse Hogeschool. Voorheen was hij onderwijskundig adviseur in het hoger onderwijs (hbo en wo) en werkte hij in het internationaal onderwijs en op het terrein van LO/sport. Zijn eerste (leraren)opleiding volgde hij aan de academie voor lichamelijke opvoeding in Amsterdam.

Relevante publicaties:

Buskermolen, F.T.M. (red.). (1999). *Het belang van competenties in organisaties*. Utrecht: Lemma.

Buskermolen, F.T.M. & Slotman, R. (1999) Beroepsopleidingen innoveren met competenties: problemen en nieuwe kansen. In: K. Schlusmans (red.) e.a. *Competentiegericht leeromgevingen* (103-116). Utrecht: Lemma.

¹ Na de wezenlijke omslag in het denken over ontwikkeling, onderwijs en opvoeding aan het eind van de 19^e en de eerste decennia van de 20^e eeuw: vanaf William James, de Amerikaanse pragmaticus John Dewey zijn collega, de 'uitvinder van projecten' Kilpatrick, de Russische pedagogen/psychologen van na 1917 .

CORRESPONDENTIE:

f.buskermolen@planet.nl

COMPETENTIEGERICHT LEREN

LEERLINGEN KUNNEN 'BAAS' ZIJN OVER HUN EIGEN (BEWEGINGS)ONTWIKKELING

LEERLINGEN HELPEN BIJ HET VERWERVEN

De hele (onderwijs)wereld gonst ervan: competenties, competentiegericht leren, assessments.

U wilt toch ook uw leerlingen meer competentiegericht leren bewegen? Nog niet aan gedacht? Dan is het zeker de moeite waard er toch eens kennis van te nemen. De aandacht voor competentiegericht leren is vooral in het mbo en hbo erg groot, maar er zijn duidelijke tekenen dat die aandacht ook in het VO zal gaan toenemen. Door: Edwin Timmers

Kerdoelen en eindtermen zijn in het onderwijs inmiddels 'uit'. Het gaat nu om competenties en er zijn twee goede redenen die deze toenemende aandacht rechtvaardigen.

- 1 Onderwijs wil haar *praktijkgerichtheid meer benadrukken*. Kennis en vaardigheid moet vooral actief in de échte praktijk kunnen worden toegepast. Bij lerarenopleidingen speelt dat al. Duale onderwijstrajecten of ruime stage-ervaringen worden gepromoot en de opleiding wordt gezien als een zaak van opleidingsinstituut én school samen. Voor het bewegingsonderwijs is de veelvormige sport dat praktijkgebied. Competentiegericht leren is gebaseerd op de aanname dat door een sterke praktijkoriëntatie leerlingen meer gemotiveerd worden om te leren.
- 2 *Theorie en praktijk vereisen een meer geïntegreerde aanpak*, een betere afstemming. In de lerarenopleiding worden lesgeefervaringen hét startpunt voor leerprocessen op de stageschool (door de coach) en op de opleiding (door de opleider(s)). Practica (als gesimuleerde opleidingspraktijken) overheersen colleges. Er zijn ook collega's die het in dit verband hebben over didactisch jojo'en en een samenhang wensen tussen aan de ene kant toepassingen van theorie naar praktijk én omgekeerd op basis van praktijkervaringen (door reflectie) komen tot verantwoordingen van het eigen handelen. Dit proces vindt plaats in een leerproces van: aansluiten bij eigen praktijkervaringen, deze koppelen aan én confronteren met theoretische modellen, het resultaat hiervan vertalen in acties of plannen (leren) en tenslotte het toepassen van competenties met behulp van schema's, werkpatronen en vuistregels (leren (hoe te) leren).

RELEVANTE COMPETENTIES IN HET BEWEGINGSONDERWIJS

Er zijn vele definities rondom competenties in omloop en de meest standvastige daaronder is die van Parry (1996): *een competentie is een samenhangend geheel aan kennis/inzicht, vaardigheden en een attitude om binnen een relatief brede werk- of leerpraktijk voldoende te kunnen functioneren c.q.*

taken voldoende te kunnen uitvoeren.

Wat 'voldoende' is bepalen betrokkenen op een bepaald gebied zelf (bijvoorbeeld een beroeps- of sportgroep). Een competentie is een omvangrijke eenheid, een kwaliteit, waarmee taken en/of rollen op een bepaald gebied kunnen worden uitgevoerd. Om een spelsport als voetbal te kunnen spelen (= taak) moet je over een specifieke uitvoeringsbekwaamheid (= voetbalcompetentie) kunnen beschikken. Sportoriëntatie betekent dan: competenties verwerven om in de veelvormige sport optimaal te kunnen functioneren. Daarvoor zijn kennis én (motorische, sociale, cognitieve) vaardigheden in samenhang nodig die in het handelen binnen een bepaalde context worden toegepast om bewegings(handelings)- én ensceneringsproblemen te kunnen oplossen. Een attitude, zoals bijvoorbeeld 'het hebben van een positieve bewegingsinstelling (veel interesse hebben in én graag veel en/of intensief willen bewegen)', wordt eigenlijk gevormd vanuit het verwerven van vaardigheden en kan uit iemands feitelijk gedrag worden afgeleid.

LEEROMGEVING

Bewegings- en sportervaringen worden in lessen bewegingsonderwijs én bij trainingen/wedstrijden binnen de wel of niet georganiseerde sport opgedaan. Leerlingen verwerven competenties, waarmee ze kerntaken die in een sport voorkomen, in enige mate kunnen uitvoeren en kernproblemen uit die 'vertaalde sport', kunnen oplossen.

Het leren is voor veel leerlingen eigenlijk een *duaal leren*. In beide contexten worden leerervaringen opgedaan inclusief het jargon, rituelen of de vak- en sportgebonden denk- en handelingskaders. Overeenkomsten, verschillen en verbanden tussen beide contexten moeten wel bewust worden gemaakt, worden geëxpliciteerd. Daarmee is de relatie tussen bewegingsonderwijs met zijn veelvormige sportgerichtheid én de sportsituatie/-organisatie met de relatief eenvoudige gerichtheid een gegeven, maar die wel beter benut kan worden.

Het zijn vooral de algemene bewegingscompetenties die

WE RVEN VAN SPORTCOMPETENTIES!

hierbij voor het zoeken naar verbanden, overeenkomsten en verschillen, belangrijk zijn.

HOE BREED ZIJN COMPETENTIES?

Er is onderscheid tussen *specifieke* en *algemene* competenties.

Bij *specifieke competenties* gaat het bijvoorbeeld over bewegingscompetenties voor bijvoorbeeld turnen of basketbal.

Dit betekent, dat je op een bepaald niveau kernactiviteiten binnen bijvoorbeeld basketbal of turnen kunt uitvoeren. Het kunnen basketballen in een eindspelvorm als drie tegen drie met aanval en verdediging op één basket, is zo'n competentie. Het is de vertaling van de wedstrijdssport basketbal in de 'streetssport' variant waarmee een leerling kan aantonen in enige mate basketbalcompetent te zijn. Toon je aan dat je vijf tegen vijf met twee baskets kunt spelen en dus meer kernactiviteiten kunt toepassen dan ben je méér competent op basketbalgebied.

Algemene competenties hebben een breder toepassingsgebied en worden deels parallel aan de specifieke verworven. Het gaat hier om het verkrijgen van competenties voor het 'bewegen aan, op of over toestellen', voor 'vechtspelen' of 'balspelen'. Maar ook voor het kunnen uitvoeren van rollen als scheidsrechter/organisator of coach/helper. Het zijn de meer wendbare en in meerdere situaties te gebruiken competenties. Het beschikken over een softbalcompetentie betekent (vrij vertaald naar Van Delden, 1995) het kunnen tonen van het volgende gedrag:

- een partij kunnen softballen, een competitie/toernooi kunnen organiseren en spelen (*doen/uitvoeren van rollen*)
- het eigen softballen kunnen verbeteren/kunnen trainen (*ontwikkelen*)
- anderen kunnen helpen om beter te gaan softballen (*begeleiden* in de rol van helper/coach of organisator/scheidsrechter)
- het kunnen lezen van softbal/een kijk hebben op softbal: hoe zou het op mijn/ons niveau moeten kunnen? Hoe verbeteren we ons softballen? Maak een trainingsplan (*visie op iets en de ontwikkeling daarvan hebben*)
- kunnen reflecteren op hoe er wordt gesoftbald/hoe het softbal wordt georganiseerd en hoe dat anders/beter zou kunnen (*reflecteren/beoordelen*).

De gecursiveerde begrippen zijn die meer algemene competenties. Deze softbalcompetentie vereist dus motorische (kunnen softballen), sociale (rollen kunnen uitvoeren) en cognitieve leerervaringen (kennis toepassen in schema's, werkpatronen en vuistregels) die in samenhang worden opgedaan.



FOTO: ANITA REMERSMA

KERN VAN EEN COMPETENTIE: TOEPASSEN VAN KENNIS EN VAARDIGHEDEN!

Het gaat niet alleen om dat verwerven van kennis, vaardigheden en attitudes, maar ook het *integreren* (verbanden zoeken, overeenkomsten en verschillen zien) en vooral om het *toepassen* ervan in een relevante praktijkéchte sportcontext. Het veronderstelt een gemotiveerd en actief leren, waarmee praktijkproblemen (deels en geleidelijk) kunnen worden opgelost. Om na te gaan of en in welke mate competenties verworven zijn is een meer geïntegreerde beoordeling als momentopname van een (nog doorlopend) onderwijsleerproces nodig. Het beoordelen is 'op niveau' en heeft een diagnostische functie. Het biedt de leerling een spiegel en een impuls: wat kan ik al, wat nog niet, wat wil ik nu beter gaan leren.

BEOORDELEN OM ER WAT VAN TE LEREN!

Leren verwerven van competenties is het meest gediend met (1) een 'brede' beoordeling, (2) het beoordelen van het (geheel of gedeeltelijk) leren oplossen van (kern)problemen op een sportgebied én (3) het beoordelen van prestaties op individueel en teamniveau en gekoppeld daaraan vaststellen van 'wat, hoe, waarom?' er dan nog verbeterd kan worden. Een beweegkaart of beoordelingsprofiel beïnvloedt dan het verdere leerproces.

(1) Breed beoordelen

We spreken hier over het beoordelen van het motorisch, sociaal en cognitief leren als geheel op basis van de uitvoering van diverse rollen (speler, scheidsrechter en coach) binnen een bepaalde activiteit (bijvoorbeeld softbal) in een bepaalde context (een intra- of interklassikaal toernooi). Zo kun je de volgende aspecten bij softbal beoordelen:

- spelen van een eindspel met drie slagmensen, zes veldspelers en vier honken
- optreden als scheidsrechter en kunnen toepassen van de belangrijkste spelregels
- kennis van de kernvaardigheden bij softbal (*schema*) en kennis van principes van het slaan, fielden, stelen van een honk/voorkomen daarvan of dynamisch softballen
- kwaliteit van bewegingsoplossingen: 'het scoren' (met technieken: slaan, fielden, honklopen) of 'voorkomen dat er gescoord wordt' (met tactieken: opstelling in het veld, dekken van honken, geven van rugdekking bij het verwerken van geslagen ballen)
- toepassen van de *vuistregel*: 'als ik coach ben geef ik eerst een voorbeeld, het plaatje, hoe het ging en/of hoe het anders zou kunnen, pas dan volgt het praatje'.

Het beoordelen van de softbalcompetentie bestaat dus uit: het in een bepaalde mate 'goed' kunnen spelen van een eindspelvorm, het scheidsrechteren en het coachen daarbij.

(2) Beoordelen van probleemoplossingen

Het in een bepaalde mate oplossen van spel- (hoe kan ik scoren?) en ensceneringsproblemen (hoe coach ik indringend?) staat centraal. Voor het scoren zijn meerdere vaardigheden beschikbaar die worden geleerd in de context van 'een partijtje kunnen softballen'. Je hoeft niet alle vaardigheden op zich te beheersen, maar wel de kernvaardigheden in samenhang in een 'voldoende' mate kunnen uitvoeren. Vaardigheden zijn secundair, het gaat primair om het kunnen oplossen van een probleem.

(3) Beoordelen op niveau

Beoordelen op omschreven niveaus maakt duidelijk waar je staat: wat kan je al en wat kan je nog niet? De volgende vraag is: wat wil je verbeteren? Het gaat hier om het beoordelen van het eigen leren en maken van vorderingen. Het spreekt dan ook vanzelf dat de beweger een belangrijke stem heeft in het zichzelf beoordelen en dat toetst aan hoe anderen (medeleerlingen en docent) daarover denken. Competent worden doe je in stappen en dat kunnen inhoudelijke of methodische stappen zijn.

Je kunt softballen op het niveau van: (1) spelen van softbalcricket, (2) spelen van drie honken softbal met vier veldspelers en twee slagmensen, (3) spelen van vier honken softbal met zes veldspelers en drie slagmensen of (4) spelen van vier honken softbal met negen veldspelers en drie slagmensen.

Als het oplossen van problemen de nadruk krijgt is het aan te bevelen om met *bewegingsprofielen* te gaan werken in combinatie met niveauaanduidingen. Evaluatie krijgt hier vooral een diagnostische functie: de leerling wordt een spiegel voorhouden en getoond wat hij kan en (nog) niet kan. Zelfreflectie is overigens ook onderdeel van het evaluatieproces. Vervolgens moet de mogelijkheid worden geboden aan de eigen verdere ontwikkeling te werken. Een spelprofiel bij

basketbal kan voor de gevorderde beginner (ongeveer klas 2) aan het einde van een basketbal lessenreeks waarin vijf tegen vijf wordt gespeeld de volgende zijn:

De speler dribbelt en houdt de omgeving in de gaten. Als hij vrij staat, schiet hij meestal uit stand. Wordt hij gedekt dan speelt hij af naar een medespeler. Hij kan man tegen man spelen en blijft daarbij tussen basket en tegenspeler. Hij probeert een verdedigingsrebound uit te voeren. In de aanval kent hij zijn positie en weet ook wat een 1-2-2 aanval betekent. Het ruimte maken en aanspeelbaar zijn voor een medespeler kan hij uitvoeren.

In het ensceneringsprofiel kan in dezelfde situatie het volgende verwacht worden:

De speler kent de belangrijkste spelregels en kan deze als scheidsrechter toepassen. Daarbij wordt het werkpatroon: 'wie (maakt een fout: aanwijzen), wat (doet deze fout: zeggen of signaal geven), hoe (luidt de beslissing: zeggen of signaal geven)!' toegepast. Hij geeft een medespeler aanwijzingen waardoor deze beter gaat spelen.

Het bepalen van een niveau kan door de leerling zelf én door de medeleerlingen plaatsvinden. Het is lopende een lessenreeks een goede manier om ze gericht naar het bewegen te laten kijken en ze bewust te maken van hetgeen nog verbeterd kan worden. Het is ook een observatiemiddel voor het coachen. Door een herhaald gebruik leren ze niveaus herkennen en het eigen niveau beter inschatten. De mate waarin het bewegingsgedrag van een leerling voldoet aan het beschreven niveau kunnen we uitdrukken op een waarderingsschaal van 1 (heel beperkte mate) tot 5 (volledig) aangegeven.

Bij een eindspel softbal vertonen leerlingen het volgende spelgedrag: 'de speler slaat op én raakt in de meeste gevallen een 'slagbal', hij houdt vaart bij het rondren van de honken, maakt gebruik van een 'loop op eigen risico; de veldspelers dekken het veld af, gooien de bal naar het honk waar de voorste loper naar op weg is, catcher probeert honklopers te laten uittikken, het teruggrijpen naar een honk is de eerste actie.'

Wanneer ik naar deze speler kijk realiseert hij/zij dit in:

1 heel beperkte	
2 beperkte	
3 voldoende	
4 ruim voldoende	X
5 volledige mate	

BEOORDELEN OP BASIS VAN PRAKTIJKÉCHTE TAKEN

Beoordelingen zijn relevant aan het begin en einde van een leerproces en omvatten meestal een periode. In zo'n periode

staan twee of drie bewegingsgebieden centraal en sluit zo mogelijk één sportief evenement (toernooi, demonstratie, presentatie) een periode af.

Daarvoor worden (lessenreeks- of) periodegebonden taken als praktijktoets aangeboden en wordt op niveau beoordeeld. Dat wordt ook wel een assessment genoemd (Dochy et al., 1999; Eringa et al., 2000). Het geeft de leerling zicht op de eigen ontwikkeling op een bepaald gebied. Voorbeeld van een taak in combinatie met een niveautoets is de volgende lessenreeks taak.

We spelen in de komende vier weken in vaste teams van vijf spelers. Bereid je als team voor op een interklassikaal handbaltoernooi. Er zijn voor die tijd nog vier lessen, waarin je met je team daarvoor kunt trainen. Vul die zelf al spelend en trainend in. Zorg dat elke speler zo goed mogelijk leert spelen. Denk aan het volgende:

- 1 verdeel de verschillende taken en rollen in het team en houd rekening met wat iedereen kan en wil
- 2 help en adviseer elkaar
- 3 laat het volgende in deze taakuitvoering zien: dat je een partij kunt handballen; je eigen handballen (individueel en als team) kunt verbeteren/kunt trainen, anderen kunt helpen om beter te gaan handballen; handbal kunt 'lezen', op niveau kunt spelen en kunt verbeteren; kunt nagaan hoe goed er is gehandbald, hoe de voorbereiding op het toernooi is geweest (maak per les een trainingsplan en maak een verslag van elke training, waarin je aangeeft wat naar wens ging en wat waarom niet), hoe het toernooi (organisatie, scheidsrechteren, coachen) verliep en wat we kunnen doen om dit allemaal een volgende keer beter te doen
- 4 het team en de teamleden beoordelen na afloop van het toernooi zichzelf, elkaar en worden door de docent beoordeeld naar het niveau dat is bereikt
- 5 ook de wijze waarop jullie je voorbereiden wordt door jou en de docent beoordeeld.

Niveaus bij deze toetsen variëren van één tot en met vier en/of met aanduidingen als 'beginner, gevorderd beginner, beginnend gevorderde en gevorderde'. Niet alle aspecten zijn op één niveau zichtbaar. Het gaat om de meest overheersende niveauaanduiding die op een speler van toepassing is. Als 80% van de aandachtspunten op een bepaald niveau wordt getoond is dat het competentieniveau. Niveauboordelingen worden ook wel 'profielen' genoemd.

Mijn handbalro/niveau aan het *begin* en aan het *einde* van de lessenreeks was op het niveau van (1) beginner: je kunt de belangrijkste spelregels op jezelf toepassen; je kunt spelproblemen van jezelf herkennen. Of (2) gevorderd beginner: je kunt de belangrijkste spelregels in een spel als scheidsrechter toepassen; spelproblemen van jezelf, maar ook van medespelers in de rol van coach herkennen en benoemen.

Mijn handbalspelniveau aan het *begin* en aan het *einde* van de lessenreeks was die van (2) *gevorderd beginner*: Je kunt de bal snel tippend (als break out) opbrengen en tegelijk de omgeving waarnemen, de passes uit stand en in loop geplaatst geven, vrijlopen en aanspeelbaar opstellen, in de aanval in een positie spelen, een schotdreiging richting doel uitvoeren, uit stand, uit loop of met een sprongschot (de cirkel 'in') scoren, balgericht en actief verdedigen (meeschuiven in balrichting, bal blokken, uitstappen naar inkomende speler) óf (3) *beginnend gevorderde*: Je kunt de bal...

De cirkel is rond: ik beheers sportcompetenties op een bepaald niveau en ik weet ook wat mij de volgende keer te doen staat. Mijn profiel is duidelijk. Hier ontstaat nu iets moois: het begin van zelf gewild leren!

REFERENTIES

- Klarus, R. (1998). *Competenties erkennen. Een studie naar modellen en procedures voor leerweg onafhankelijke beoordeling van beroepscompetenties*. Den Bosch: CINOP.
- Schlusmans, K., Slotman, R., Nagtegaal, C. & Kinkhorst G. (Red.) (1999). *Competentiegerichte leeromgevingen*. Utrecht: Lemma.
- Delden, P. van (1995). *Professionals: kwaliteit van het beroep*. Amsterdam: Contact.
- Dochy, F.J.R.C., Segers, M. & Sluijsmans, D. (1999). The use of self-, peer- and co-assessment in higher education: a review. *Studies in Higher Education*, 24(3), 331-350.
- Eringa, K., Rietveld, J. & Zwaal, W. (2000). *Assessment en developmentcenters in het hoger onderwijs*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Lund, J.L. & Fortman Kirk, M. (2002). *Performance based assessment for middle and high school physical education*. Champaign: Human Kinetics.
- Parry, S.B. (1996). The quest for competencies. *Training*, 12 (3), 48-56.

Over de auteur

dr. Edwin Timmers is opleider aan de Hanzehogeschool, Instituut voor sportstudies.



CORRESPONDENTIE:

e.i.timmers@pl.hanze.nl

COMPETENTIEGERICHT LEREN

VOORAL EEN KWESTIE VAN DE JUISTE SPELHOUDING

SPELEN MET COMPETENTIE

Tijdens de Thomas oriëntatiedagen in december 2004 heeft de schrijver een workshop gegeven met als titel 'Spelen met competitie of spelen met competentie'. De inhoud van dit artikel is gebaseerd op deze workshop. Door: Maarten Massink

Wanneer ben je competent om te spelen? Er komt heel wat kijken voordat er gespeeld kan worden. Wat zijn de belangrijke competenties als het gaat om spelen? En hoe kunnen we leerlingen in het onderwijs daar aan laten werken? In dit artikel wil ik stilstaan bij een belangrijk aspect van spelen; de juiste attitude om te spelen.

WAAR LEER JE SPELEN?

Waar heeft Johan Cruijff leren voetballen, op straat of bij Ajax?

Een interessante vraag, zeker in het licht van 'natuurlijk leren'. Op straat heeft hij de basistechnieken geleerd die leidden tot fabelachtige acties op het veld waar velen van hebben genoten. Maar bij Ajax heeft hij geleerd hoe hij zich in het professionele voetbal moest handhaven en zijn kwaliteiten moest inzetten. Daarbij gaat het niet alleen om balvaardigheid, maar ook om kennis en inzicht.

WAT IS 'GOED' SPELEN?

Wat leren leerlingen op school in het spelonderwijs? Betere balbehandeling of zich adequaat gedragen in uiteenlopende spelsituaties? Als het gaat om het leren van de juiste balbehandeling en spelinzicht zijn ze wellicht beter af op een club of vereniging. Bij spelonderwijs op school zijn we vooral in staat leerlingen in verschillende spelsituaties te laten spelen, met verschillende spelactiviteiten. De ene keer kan het daarbij gaan om het balvaardiger worden; de andere keer ligt het accent meer op de regelvaardigheid: met elkaar de bewegings-situatie opzetten, starten en onderhouden. Maar altijd speelt de juiste instelling om te spelen, de attitude van de spelers, een belangrijke rol. Hoe zorg je ervoor dat jij en anderen plezier krijgen en houden in spelen? Daarbij kan het gaan om heel andere dingen dan alleen balvaardiger of regelvaardiger worden.

WAT IS COMPETENT?

Een competentie is het vermogen om kennis, inzichten, vaardigheden, en attitudes effectief te hanteren in een taaksituatie. Dus competentiegericht leren tijdens spelonderwijs betekent: aandacht voor vaardigheid, kennis, inzicht en attitude die nodig zijn om te kunnen spelen. Spelen met competenties is er op gericht dat leerlingen in spelonderwijs gericht kiezen wat ze willen leren. Dat kan zijn

door leerlingen zelf de activiteiten te laten kiezen. Maar dat kan ook door binnen bepaalde spelactiviteiten leerlingen leerdoelen te laten kiezen. Dan moeten ze echter wel eerst bewust gemaakt worden van wat er te leren valt. Spelen met competenties betekent: leerlingen confronteren met competenties die ze nog onvoldoende beheersen.

Dit kunnen vaardigheden zijn of kennis en inzicht die met de spelactiviteit zelf te maken hebben. Denk daarbij aan individuele balbehandeling, samenspelen, doelen, verdedigingen en aanvalstactieken. Maar er is zeker ook veel te leren qua attitude.

SPELEN MET COMPETITIE OF MET COMPETENTIE?

Spelen met competitie is er op gericht dat leerlingen door wedstrijdje tegen elkaar, zich gaan verbeteren vanuit de wil om te winnen. Dit kan er zelfs toe leiden dat dit ten koste gaat van fair play. Spelen met competentie is erop gericht dat leerlingen kwaliteiten ontwikkelen die plezierig spelen bevorderen. Waarom is iemand een plezierige teamspeler? Wat maakt iemand tot een goede teamcaptain of coach? Misschien wil een leerling zich ontwikkelen als organisator of als spelleider. Wat moet je doen als de sfeer grimmig wordt tijdens spelen of sommige spelers worden overgeslagen of zich afzijdig houden? Hoe ga je daarmee om? Dit zijn competenties die niet zo zeer te maken hebben met techniek of tactiek maar met het uitvoeren van regelende rollen en het spelen met de juiste instelling.

TECHNIEK EN TACTIEK

Toen ik in 1980 van de ALO kwam had ik mijn hoofd vol spelmethodieken uit de studieboeken. Het ging over hoe ik leerlingen de chestpass moest leren en het dribbelen en de lay-up. Met enthousiasme ging ik aan de slag en begon ik met mijn oefeningen te geven. Het oefenen ging soms zeer moeizaam omdat de onderdelen voor de leerlingen nog geen plek hadden in het geheel. Wat de betekenis was van een lay-up of een bounce-pass in het spel was nog niet duidelijk voor de leerlingen.

DE JUISTE VOLGORDE

Daarna begonnen we met spelen. Het spelen ging soms dramatisch slecht. Leerlingen waren nog niet gewend aan de meest elementaire vaardigheden die nodig zijn om leuk te

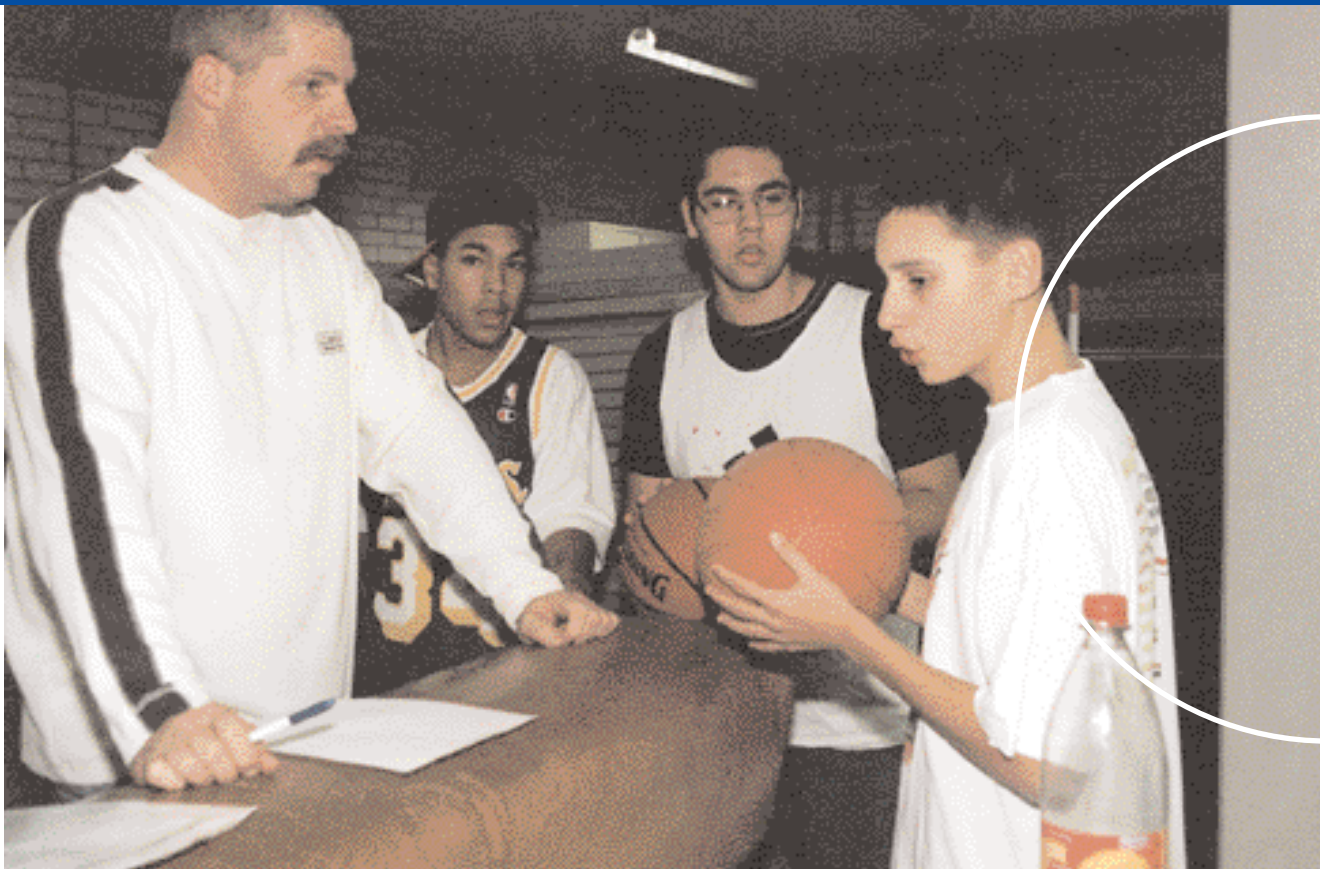


FOTO: ANITA RIEMERSMA

Regelen

kunnen spelen; gelijke teams maken, spelen volgens de regels, elkaar aan de regels houden, zo spelen dat iedereen bij het spel betrokken wordt en wat kan leren, elkaar positief commentaar geven in plaats van afkraken met negatief commentaar. Kortom regelvaardigheden en de juiste attitude ontbraken om te kunnen spelen. In de praktijk van het lesgeven ging ik me realiseren dat daar eerst in geïnvesteerd moest worden. Hoe? Eenvoudig door veel spelletjes te spelen. Eerst met (ver)eenvoudig(d)e spelregels waarin er veel aandacht is voor de juiste attitude en regelvaardigheden die al spelend geoefend worden. Daarna kwam er meer aandacht voor de skills die nodig zijn om technisch/tactisch beter te leren basketballen.

SPELHOUDING

Vooraf het accent op de juiste attitude, de instelling van leerlingen is belangrijk. Dit is ook waar de meeste aandacht van docenten LO gedurende de lespraktijk naar uitgaat. In de planning en voorbereiding zijn we vooral gericht bij het aanleren van activiteiten op de bewegings- en regelvaardigheden, maar in de uitvoerende praktijk merk ik bij mijzelf en collega's om mij heen dat de meeste opmerkingen en aanwijzingen en correcties uitgaan naar de instelling en gedrag van leerlingen. Dit kan gaan over de juiste luisterhouding, inzet in de les, fair

play, elkaar willen helpen en aanwijzingen geven. Kortom: het mogelijk maken dat ook de ander plezier krijgt in bewegen, je dienstbaar op kunnen stellen. Als je de opmerkingen van een docent bewegingsonderwijs in zijn les zou turven, vermoed ik dat de meeste opmerkingen in zijn les meer over attitude en minder over het leren van bewegingsvaardigheden gaan.

ALTIJD AL BELANGRIJK

Dit belang blijkt ook vaak uit de (rapport)beoordelingen die gegeven worden. Inzet (als onderdeel van de attitude) is voor veel docenten belangrijker/doorslaggevender in de eindbeoordeling dan de bewegingsvaardigheid. Wat minder gebruikelijk is, is dat leerlingen gewezen worden op de rol die zij kunnen spelen bij het elkaar aanspreken op de spelattitude. Dat is de taak van de docent. En deze voelt dat ook zo. Maar als we leerlingen competent willen maken voor spelonderwijs zullen we ze ook moeten leren elkaar aan te spreken op de juiste spelattitude.

EEN VOORBEELD

Bij ons op school hebben we het derde uur studie-uur. Leerlingen gaan dan naar een vak van hun keuze. Zij kunnen ook voor LO kiezen. Voor ons als docent is dit een interessant uur omdat leerlingen dan niet meer in klassenverband gymmen

maar in groepen met leerlingen uit verschillende klassen en verschillende jaarlagen bijeen zijn. Dan kunnen ze laten zien of ze het geleerde ook buiten de (veiligheid van de eigen) klas om, met andere leerlingen en docent kunnen toepassen. Op het veld kiezen leerlingen een activiteit: voetbal, hockey of softbal. Ze moeten zelf de velden uitzetten en met elkaar wedstrijdjes spelen. Het is heerlijk om te zien als dat goed gaat lopen.

ELKAAR AANSPREKEN

Tijdens zo'n studie-uur zien we op een gegeven moment het volgende gebeuren. De voetballers stoppen ermee. Ze gaan bij elkaar in een kringetje staan en overleggen. Na een tijdje wordt er weer gespeeld. Na de les informeer ik naar wat er is overlegd. De meisjes waren ontevreden over het feit dat ze weinig werden aangespeeld door de jongens. Ze onderbraken het spel, overlegden met elkaar en speelden daarna verder naar ieders tevredenheid. Het lijkt heel triviaal, maar dit is de essentie van het verwerven van competenties met betrekking tot het elkaar aanspreken op de juiste attitude. Naast het met elkaar uitzetten van het veld en organiseren van een partijtje wordt ook met elkaar de juiste spelhouding bewaakt. Vooral het feit in ogenschouw genomen dat het hier ging om een situatie buiten het bekende klassenverband, maakt dit tot een sprekend voorbeeld. De meisjes toonden de competentie hun ongenoegen op een goede manier uit te spreken. De jongens toonden de competentie zich te laten corrigeren door de meisjes en zich te verbeteren.

Binnen onze vakgroep vinden we juist dit één van de essenties van het vak.

'NATUURLIJK LEREN'

Maar niet alleen de spelattitude moet bewaakt worden. Ook dienen leerlingen datgene te leren dat nodig is aan regeltaken om te kunnen spelen en het spelen te verbeteren.

Als je kijkt naar de 'natuurlijke situatie' waarin gespeeld wordt, is dit bijvoorbeeld het basketbalpleintje of het trapveldje, waar u en ik ook onze eerste spelervaringen hebben opgedaan. Soms kunnen dit ook leersituaties zijn met hoge kwaliteit. Er komen wat jongens/meisjes bij elkaar. Eén of meerdere spelers hebben een bal bij zich. Ze gaan wat schieten of overspelen of dribbelen. Ze leren elkaar trucs of kijken bij elkaar de kunst af en oefenen (instructie). Als er genoeg spelers zijn wordt er een initiatief genomen voor een partijtje. Er wordt een teamindeling gemaakt en ze gaan spelen (organisatie). Ze bewaken met elkaar de regels, al dan niet met succes (spelregels bewaken). Soms spelen ze met teamafspraken/opstellingen en geven elkaar aanwijzingen (coach). Zonder dat alle taken expliciet benoemd of verdeeld worden, worden er regelende taken uitgevoerd met elkaar of door leidende personen.

PEDAGOGISCHE TAAK

Wil er sprake zijn van 'natuurlijk leren' in je les, betekent dat niet dat je zonder meer 'de straat' moet imiteren, maar wel



Goede techniek

het goede daarvan mee moet nemen, namelijk: leerlingen datgene laten doen wat ze zelf kunnen. De docent bewaakt de kwaliteit ervan, en probeert dit te verhogen. Zo zal de docent niet iedere manier van teamverdeling van de straat willen imiteren. Hij heeft daarin een pedagogische taak. Ook zal hij bepaald negatief dominant leiderschap afwijzen, en positief leidinggevende kwaliteiten kansen geven. Hierbij is het belangrijk dat leerlingen leren taken van de docent over te nemen.

In de praktijk betekent dit, dat de leerlingen de gelegenheid krijgen om te oefenen voordat ze gaan spelen. De docent geeft eerst voorbeelden van oefenmogelijkheden. Maar dit gaat later onder leiding van een instructeur van het team. De deelnemers bepalen zelf het moment waarop ze het materiaal opruimen en gaan beginnen met spelen. Dan blijkt er veel oefenbehoefte te zijn. Er wordt soms door leerlingen met elkaar zolang geoefend, dat er nauwelijks tijd voor spelen overblijft. Maar soms gaan teams wel snel over tot het spelen van een partijtje waarin de mogelijkheden zijn om vaardigheden toe te passen. Het met en van elkaar leren neemt hier een belangrijke (natuurlijke) plaats in. Was het voorheen de docent die be-

paalde wat en hoelang er geoefend werd, op den duur bepalen de leerlingen of, wat en hoelang ze willen oefenen. Als ze willen spelen nodigen ze een ander team uit, of maken een teamverdeling, regelen het nodige materiaal (lintjes, doelen, bal) en ruimen het overige materiaal op. Ze bewaken met elkaar, al dan niet met scheidsrechter, de regels. De docent geeft voorbeelden van mogelijke teamafspraken en coachingsmomenten (time-outs). Na afloop worden deze taken (oefenen/instructie, organisatie, spelregelbewaking, coaching) besproken.

IEDER EEN TAAK OF MET ELKAAR

Als leerlingen dit patroon en deze taken herkennen en erkennen, is het een keuze om deze taken expliciet te maken en over de spelers binnen een team te verdelen. Er kan echter ook voor worden gekozen om deze taken samen uit te voeren.

TOT SLOT

In de les dient er veel aandacht te zijn voor de juiste spelhouding(-attitude). Leerlingen moeten leren elkaar aan te spreken op deze juiste houding. Het gaat daarbij om zaken als: spelen volgens de regels, met iedereen samenspelen, positieve kritiek geven, aanwijzingen geven en leren accepteren, zodanig spelen dat iedereen de kans krijgt om te leren. Dat kan in een natuurlijke situatie (op straat, veld of pleintje) soms ook gebeuren. Juist op school hebben we de mogelijkheid om dit in goede banen te leiden en dit met leerlingen te bespreken. Reflecteren is immers het sleutelwoord bij competentieleren! Die kans moeten we benutten.

(In het praktijkkatern staan voorbeelden uitgewerkt hoe je in de praktijk aandacht geeft aan spelcompetenties.)

CORRESPONDENTIE: M.Massink

e-mail; m.massink1@chello.nl

Duke Travel www.dukettravel.nl		Tel : 0227-549450 Fax : 0227-549489 E mail : info@dukettravel.nl Adres : Kuiten 1, 1674 NM
STEDENREIZEN 	SPORT / ACTIEF 	WINTERSPORT 

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN



De nieuwste generatie zaalscheidingen

Trenomat Acoustic

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaal delen door nieuw akoestisch wandmateriaal
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties



De Graaf van Stijn B.V.
 Postbus 33
 2420 AA Nieuwkoop
 Tel: (0172) 57 67 20
 Fax: (0172) 57 24 75
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Deze klimmuur GRATIS op uw open dag !!!
Tel: 035-6423053

Boek uw reizen bij
PIM adventure outdoor & Travel

SCHOOLSPOORT

WATERSPORT EN ATLETIEK(MEER-KAMP) TIJDENS MISSION OLYMPIC

Meer dan honderd scholen hebben zich weer ingeschreven voor het programma van de schoolsport van de KVLO. Ook dit jaar zal het grootse sportfestijn Mission Olympic en de school finales van de KVLO plaatsvinden in Amsterdam en wel op 3 juni a.s.

Kijk regelmatig op de website www.schoolensport.nl waarop alle mededelingen betreffende Mission Olympic en de schoolsporten vermeld worden.

NIEUW

Nieuw op het programma van Mission Olympic zijn atletiek en watersport. De beslissing om deze onderdelen aan het programma toe te voegen is in een la-

ter stadium genomen. Vandaar dat er geen inschrijvingsmogelijkheid stond aangegeven op het aanmeldingsformulier. Daardoor zijn er nog niet voldoende deelnemende scholen. Schrijf in via schoolsport@kvlo.nl of gebruik het onderstaande inschrijfformulier.

SCHOOLSPOORT INSCHRIJFFORMULIER

Inschrijving vóór 1 april 2005 naar KVLO, t.a.v. Maja Bredschneyder (Schoolsport), Postbus 398, 3700 AJ Zeist.

Naam school: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Woonplaats: _____

Tel.: _____ E-mail: _____

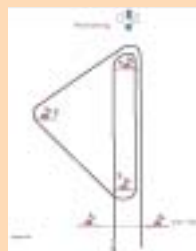
Watersport: (aantal deelnemers)

zeilen: _____ (max 4 leerlingen)

windsurfen: _____ (max 4 leerlingen)

kanoën: _____ (max 4 leerlingen)

roeien: _____ (max 4 leerlingen)



Contactpersoon: _____

Tel.: _____ E-mail: _____

Atletiek:

(maximaal twee teams per categorie!)

jongens jong: _____ teams

meisjes jong: _____ teams

jongens mid: _____ teams

meisjes mid: _____ teams

jongens oud: _____ teams

meisjes oud: _____ teams

Contactpersoon: _____

Tel.: _____ E-mail: _____

DE ONDERDELEN

De watersport bestaat uit vier onderdelen: zeilen, windsurfen, kanoën en roeien.

Per school kunnen er maximaal vier leerlingen per onderdeel meedoen. Atletiek is een meerkamp bestaande uit 80/100m sprint, kogelstoten, verspringen en estafette 4x100m. Een team bestaat uit zes leerlingen die alle onderdelen afwerken, behalve de estafette. Per school kunnen er maximaal twee teams per categorie worden ingeschreven.

De omschrijving van de sportonderdelen alsmede het reglement staan vermeld op de website www.schoolensport.nl onder de kop programma's.

Inschrijving is mogelijk tot 1 april 2005.

CORRESPONDENTIE: Theo Boekhorst

schoolsport@kvlo.nl

PRAKTIJKKATERN BEHORENDE BIJ LICHAMELIJKE OPVOEDING 3 - 2005

PRAKTIJKATERN

PRAKTIJKARTIKELEN OVER COMPETENTIELEREN



PRAKTIJK VOORTGEZET ONDERWIJS

- 20** TOFSPORT MET DE MINIRAMP *Rinus Pecht*
- 23** SPELEN MET COMPETENTIES IN DE PRAKTIJK *Maarten Massink*
- 27** NATUURLIJK LEREN. NIEUWE KANS VOOR LO? *Ruud Broekema*

PRAKTIJK VOORTGEZET ONDERWIJS

OVER EEN SALTO IN EEN VANGZEIL EN JUMPEN MET HET TAFELLUCHTKUSSEN

TOFSPORT MET DE MINITRAMP

In dit nummer met het topic competentieën sluit dit artikel mooi aan. Het doet een beroep op de competenties samenwerken en sociale vaardigheden. Het gaat om het bieden van veiligheid en vertrouwen van een springer door de gebruikte materialen.

Door: Rinus Pecht en Wim Zegers

De salto voorover gehurkt is een sprong die zeker in onze lessen LO thuishoort.

Het is een sprong met twee gezichten. Het ene gezicht is uitdagend en aansprekend en maakt de les boeiend: we komen los van de grond en gaan over de kop! Het andere gezicht loert. Gevaar dreigt door overmoed, te grote risico's en ... door de eenvoud van de sprong. De techniek wordt praktisch gereduceerd tot het 'klein maken; een koprolletje in de lucht'. En juist dan moet je alert blijven.

WAAR SCHUILT HET GEVAAR?

Het gevaar schuilt onder andere in de snelheid waarmee je voorover draait. Een salto met een te langzame draai leidt tot een landing op de rug, op het zitvlak of tot een landing in hurkzit. Een salto met een te snelle draai leidt tot een landing op buik of hoofd. Deze gevaarsfactoren kunnen tot risico's leiden als leerlingen hoger gaan springen. Dus maken we een hoog landingsvlak. Om risico's te vermijden en om zo veel mogelijk leerlingen naar het einddoel een vrije salto voorover gehurkt te brengen, hanteren we een methodische opbouw die concentrisch-synthetisch wordt genoemd. Dit heeft ook gevolgen voor het vangen van een leerling. Immers het vangen van leerlingen bij het maken van een salto, terwijl de beweging nog niet goed beheerst wordt, is een zware klus die op termijn vrijwel zeker leidt tot lichamelijk ongemak van de docent. Elke docent zal ook daarom andere methodieken ontwikkelen om een veilige salto aan te kunnen leren zonder dat de leerling zwaar gevangen moet worden. Het verhoogde vlak, een schuin vlak, het vangzeil en het tafelluchtkussen kunnen van belang zijn om leerlingen op een verantwoorde wijze de saltobeweging te laten maken. Elke vakcollega heeft zijn route ontwikkeld waarbij op meerdere en verschillende manieren naar het einddoel wordt gewerkt. Leerlingen beleven lol aan deze methodische opbouw; ook als ze het einddoel net niet halen.



Salto over het kussen

FOTO: FREEK PECHT

EEN SALTO MET EEN VANGZEIL

Minder bekende hulpmiddelen zijn het vangzeil en het tafelluchtkussen, die tot prestatie en plezier leiden. Ze staan garant voor een rijke leerervaring. Het geldt bijvoorbeeld voor het aanleren van de salto met het vangzeil, waarbij we bovendien een beroep doen op de sociale vaardigheden van leerlingen. De hele klas is er bij betrokken. De helft van de klas vangt en de andere helft springt. Leerlingen zijn afwisselend hulpverlener en bewegingskunstenaar. Het leidt voor de meeste springers tot gegarandeerd succes binnen één les.

Rechte vangzeil



FOTO: FREEK PECHT

ANDERE MANIER VAN VANGEN

Er zijn deze keer geen hulpverleners die de bovenarmen van de saltospringers (te) vroeg vastpakken en blijven vasthouden tot en met het veilig landen. Er zijn nu hulpverleners die met beide handen aan een lus en met gebogen armen op borsthoogte het vangzeil boven de landingsmat strak houden en bedienen. De voorkant van het vangzeil wordt op gelijke hoogte gehouden met de voorrand van de landingsmat. Ze houden het zeil strak, terwijl het boven de landingsmat blijft. Er ontstaat een mobiel hoog landingsvlak. Je moet je overburen niet naar je toe trekken. De vangers spelen in op het verloop van de sprong. Bij een sprong met te weinig draai-impuls moeten de helpers het gehele vangzeil aantrekken en wat omhoog tillen. Bij een sprong met te veel draai-impuls moeten de hulpverleners het vangzeil aantrekken en aan de achterkant omhoog tillen om doorschieten te voorkomen. Bij een goede sprong met een landing op de voeten in het zeil moeten de hulpverleners het zeil strak trekken zodat de springer kan blijven staan op het zeil. In alle gevallen wordt er in het zeil en nooit tegelijkertijd ook op de landingsmat geland. De hulpverleners creëren samen een veilig hoog landingsvlak. Dus het zeil staat strak en altijd op borsthoogte boven de landingsmat. Als je op je voeten in het zeil landt en blijft staan, beheers je de vrije salto. Je hebt geen vangzeil meer nodig. Je hebt veel geleerd. En er is vooral sprake van leren en minder van onderwijzen. De vangers leren rekening te houden met hetgeen de springer aan beginsituatie meebrengt. De springer stuurt het leerproces in grote mate zelf. Er wordt geleerd door ervaring. Kortom er wordt meer geleerd dan enkel een bewegingskunstje. Er is sprake van competentie leren. Door het uit te voeren laten de leerlingen zien dat ze de competentie beheersen.

TECHNIEK

Het jumpen met een vangzeil is niet nieuw. In het verleden zijn er vangzeilen ontworpen. We verwijzen naar het artikel van Marcel Besselink en Herman de Muinck 'Verantwoord salto springen met een vangzeil' uit de *Lichamelijke Opvoeding* '81, nummer 10. Ook in begin van de jaren zeventig

mochten we op de ALO Groningen tijdens de turnlessen al kennismaken met het vangnet/zeil. Tofsport is van alle tijden! Meer dan twintig jaar ervaring heeft ons geleerd dat niet elk vangzeil geschikt is. Het ronde vangzeil zoals dat werd gebruikt door de brandweer is voor onze bedoelingen minder geschikt. Het vangzeil wordt door minstens 16 'brandweerlieden' in ellebooggreep vastgehouden. Op teken van de 'commandant' gaan de vangers achterover hangen. Het inspelen op een sprong door de vangers is dan niet eenvoudig. Vorig schooljaar is door Koenen Air een vangzeil ontwikkeld met een veilige afmeting en met voldoende trekkracht per vierkante centimeter, dit door een goede verdeling van de handvatten die bovendien prettig in de hand liggen.

HET TAFELLUCHTKUSSEN

Een nieuwe dimensie binnen tofsport met de minitramp is het springen met het tafelluchtkussen.

Sinds de komst van de *air track*, de lange opblaasbare tumblingbaan, is een ander kussen ontwikkeld: het tafelluchtkussen of luchtkussenkast.

Het tafelluchtkussen is uitermate geschikt voor de lessen LO in het voortgezet onderwijs en een feest in het sportieve buitenlesprogramma.

GTV De Hazenkamp, het Lindenholt College en Koenen Air (alle gevestigd in Nijmegen) hebben gezamenlijk de springtafel ontwikkeld.

De school beschikt nu vier jaar over het tafelluchtkussen. De docenten LO zijn razend enthousiast. En dat geldt ook voor de vakcollega's van deelschool Peellandcollege uit Deurne, die er een jaar ervaring mee hebben. Het tafelluchtkussen heeft het kastspringen voor een groot deel verdrongen. Afmetingen van de huidige tafel: 100 centimeter hoog, 4 meter breed en 2 meter lang.

VOORDELEN

Het tafelluchtkussen heeft een aantal voordelen boven het kastspringen. Je kunt met twee minitramps naast elkaar opgesteld gelijktijdig over de tafel springen. Het tafelluchtkussen is zacht en veert fijn. De landing erop is prettig. Het is een lekker hoog vlak. Het tafelluchtkussen is gezien het zachte en verende bovenvlak veiliger dan een kast. Je kunt op het tafelluchtkussen rollen, *erop* en er met vering *afspringen* maar er ook *over* springen. Het tafelluchtkussen is net zo geschikt voor scholieren als voor wedstrijdturners en turnsters. Dit in tegenstelling tot de *air track*, die meer in trek is bij de wedstrijdsport turnen. We geven mogelijkheden die we op school tijdens de lessen LO en in het sportieve buitenlesprogramma hebben toegepast.

VORMEN VAN SPRINGEN

Hurk- en streksprongen op en over het tafelluchtkussen

- hurksprong op het tafelluchtkussen met twee hulpverleners
- hurksprong op het tafelluchtkussen zonder hulp
- hurksprong op het tafelluchtkussen en met twee of één hup afspringen



FOTO: FREEK PECHT

Ronde vangzeil



FOTO: FREEK PECHT

PRAKTIJK VOORTGEZET ONDERWIJS



FOTO: FEEK PECHT

Hurksprong met twee hulpverleners

- hurksprong over het kussen
- strekopsprong
- strekopsprong met aantik
- strekopsprong met twee of één hup afspringen
- strek(op)sprong over het kussen.

Handstandvormen

- springen tot handstand, handstanddoorrollen
- arabier tot op de knieën op het kussen
- arabier over het kussen
- idem op één hand
- barani
- handstandoverslag
- hip-tip sprongen.

Rollen/salto's

- rollen over het kussen
- tipsalto
- salto via zitvlak er over
- salto over het kussen
- salto op het kussen
- salto op, salto af.

Sprongen van het kussen na bijvoorbeeld strekopsprong

- rechtstandige sprong
- hurksprong
- arabier
- salto voorover
- salto achterover.

AFSLUITEND ENKELE TIPS

- Het lijkt ons beter niet met schoenen op het tafelluchtkussen te springen. Het veiligste is te springen op blote voeten of op turnschoenen. Landingen op de sokken zijn gevaarlijk omdat je kunt uitglijden.
- Je moet minstens twee valmatten naast elkaar en vast tegen de achterkant van het tafelluchtkussen leggen. Gebruik hiervoor elastische koorden die geheel om de matten en



FOTO: FEEK PECHT

Strekopsprong met aantikken

om het tafelluchtkussen worden gespannen. Achter de valmatten moeten nog turnmatjes of nog beter valmatten liggen.

- Als je synchroon wilt werken, kan dit het beste met sprongen over het kussen. Sprongen waarbij contact wordt gemaakt met het kussen kunnen goed naast elkaar worden gemaakt, mits ze direct na elkaar worden gemaakt. Dit is in verband met de stabiliteit van het kussen veiliger.
- Het met lucht opblazen en weer leeg laten lopen vergt een enkele minuut. Het opruimen van het kussen na het springen kent een volgorde. Eerst mag er niemand meer op het kussen zijn. Dan wordt de elektriciteit van de ventilator/blo-
wer uitgezet. Open de met klittenband vastgezette gleuf van het tafelluchtkussen. De lucht stroomt er nu snel uit en het kussen zakt snel in. Als er iemand op het kussen zit terwijl de lucht er uitstroomt, kunnen er scheuren ontstaan in de naden/stiksels van het kussen.

Over de auteurs

Wim Zegers is manager wedstrijd sport bij GTV De Hazenkamp, leraar LO en directielid van het Lindenholt College. Rinus Pecht is als leraar LO en decaan verbonden aan het Peellandcollege te Deurne.

Dit artikel is te downloaden op www.gymleraren.nl

CORRESPONDENTIE: pecht@chello.nl

PRAKTIJK VOORTGEZET ONDERWIJS

OVER TRANSFER VAN BEWEGINGSHANDELINGEN

SPELEN MET COMPETENTIES IN DE PRAKTIJK

Tijdens de Thomas oriëntatiedag in december 2004 heeft Maarten Massink een workshop gegeven met als titel 'Spelen met competitie of spelen met competentie'. In het artikel 'Spelen met competenties' elders in dit blad, wordt de theorie achter de competenties beschreven. De inhoud van dit artikel is een praktische uitwerking daarvan. Door: Maarten Massink

Een competentie is het vermogen om kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes effectief te hanteren in een taaksituatie. Dus competentiegericht leren tijdens spelonderwijs betekent: aandacht voor vaardigheid, kennis, inzicht en attitude die nodig is om te kunnen spelen. Vaardigheden die aan bod komen zijn bewegingsvaardigheden, toepassen van technieken en tactische handelingen. Maar ook regelvaardigheden die nodig zijn om het spel op gang te brengen (organiseren), sportief te houden (spelen volgens de regels), te verbeteren door oefenen (instructie geven) of door teamafspraken te maken en aanwijzingen te geven (coachen).

TRANSFER

De bewegingsvaardigheden verschillen per spelactiviteit. Binnen verschillende groepen van spelen (doelspelen, slag- en loopspelen, terugslagspelen) is er sprake van transfer, met name in de tactische handelingen (kennis en inzicht in spelsituaties). Als het gaat om regelvaardigheden is er sprake van een grote transfer naar bijna alle spelactiviteiten. Voor ieder spel geldt het patroon van op gang brengen, onderhouden door sportief spelen, verbeteren door oefenen en aanwijzingen geven. Rollen als organisator, scheidsrechter, instructeur, coach komen bij iedere spelactiviteit aan de orde. Als het gaat om attitude is het belangrijk dat leerlingen feedback krijgen over hun spelhouding. Daarbij zijn inzet (je best doen en iets willen leren) en samenwerking (je best doen ook de ander kansen te geven om te leren) belangrijk. Deze feedback krijgen ze meestal van de docent. Maar het is goed als leerlingen leren ook elkaar hierop aan te spreken.

Leerlingen spelcompetent maken betekent niet alleen leerlingen bewegingsvaardigheden bijbrengen die nodig zijn in het spel, maar leerlingen in dat leren een belangrijke rol geven. Als we leerlingen in staat willen stellen om meer de eigen regie te laten voeren, dan zullen ze stapsgewijs steeds meer taken van de docent over moeten nemen.

Dit betekent bewegingsvaardigheden leren en kennis en inzicht opdoen met betrekking tot de spelactiviteit. Maar dit betekent ook dat leerlingen regelvaardigheden leren en dat we leerlingen daar taken in geven. Dit wordt de laatste jaren steeds meer gedaan in het spelonderwijs door de aandacht voor onderwijsvernieuwingen. Wat naar mijn mening nog niet zo gebruikelijk is, is dat leerlingen een belangrijke rol krijgen in het elkaar op een goede manier aanspreken op de juiste spelhouding (zie 'Spelen met competenties').

SYSTEMATISCHE AANDACHT

In de spellessen werkt dit alleen als je hier systematisch aandacht aan geeft. Dat kan door gebruik te maken van de transfer; de spelactiviteit kan veranderen, maar de aandacht voor de regelvaardigheden en de juiste spelattitude komt bij iedere spelactiviteit weer terug.

Als we gaan voetballen zijn de gebruikte technieken anders dan bij andere doelspelen als hockey en basketbal. Er zijn wel overeenkomsten in tactische oplossingen voor spelproblemen als: hoe moet je vrijlopen of hoe speel ik een tegenstander uit of hoe speel ik een twee tegen één situatie uit? Maar als we daarna gaan volleyballen zijn de technieken en de tactische oplossingen van een hele andere orde. (Vandaar ook de indeling binnen kerndoelen/eindtermen van doelspelen, terugslagspelen en slag- en loopspelen.) Qua regelvaardigheden blijven taken als organiseren, scheidsrechteren, instrueren en coachen wel overeenkomstig met de andere activiteiten. Die kracht van de transfer moeten we gebruiken bij het leren van spelcompetenties.

Dat geldt zeker ook voor de juiste spelattitude die niet alleen bij sportspelen een rol speelt, maar ook bij de tik- en afgooispelen en de trefbalspelen.

HOMOGEEEN OF HETEROGEEN

Als we gebruik willen maken van die transfer dan zullen we leerlingen hierop moeten wijzen.

In de praktijk betekent het dat we leerlingen gedurende een

PRAKTIJK VOORTGEZET ONDERWIJS

bepaalde periode (bijvoorbeeld vier tot acht weken) met een spelactiviteit laten werken. Bijvoorbeeld basketbal.

Er worden teams geformeerd die deze periode waarin gebasketbald wordt bij elkaar blijven.

Het hangt van de klas en de bedoeling van de docent af of deze teams homogeen (ongeveer even goed) of heterogeen (verschillende niveaus door elkaar) worden samengesteld. Beide hebben voor- en nadelen. Hebben leerlingen grote moeite met het omgaan met niveauverschillen dan is homogeen makkelijker om mee te beginnen. Dit zal ook per activiteit verschillen. Bij voetbal is het moeilijker niveauverschillen te hanteren dan korfbal (meer controle/bescherming in balbezit). Als je gehomogeniseerd hebt, ben je beperkt in het wisselen van teams die tegen elkaar kunnen spelen. Dat kan betekenen dat iedere les dezelfde teams tegen elkaar spelen. Als je heterogene teams maakt kunnen alle teams tegen elkaar spelen.

Eerst wordt er gespeeld met regels die de groep, afhankelijk van het niveau, aan kan. De docent kijkt wat iedere groep zou kunnen oefenen om het spel te verbeteren. De volgende twee tot drie lessen laat hij mogelijkheden zien om het spel te verbeteren en welke oefeningen daarbij horen. De volgende drie tot vier lessen kiezen leerlingen per team wat ze verder willen verbeteren en hoe ze dat gaan doen. Ze kunnen kiezen voor oefenen aan de hand van voorbeelden van de docent of eigen oefeningen, of vooral spelend, met aandacht voor leerdoelen, om te komen tot verbetering.

WAT IS NODIG?

Vanaf les één wordt duidelijk gemaakt wat er nodig is om te kunnen spelen en te komen tot spelverbetering met aandacht voor: spel organiseren, spelen volgens de spelregels, spel verbeteren door oefenen en coachen. Bovendien wordt van leerlingen gevraagd uitspraken te doen over de spelhouding van teamgenoten. Hierbij kan gebruikt gemaakt worden van de volgende taakverdeling uitgaande van een groep van maximaal zes spelers. Als het er meer zijn, dan doen twee spelers samen één taak. Zijn het er minder dan vervalt er een taak of één speler bewaakt twee taken.

- Taakverdeling Taken
 - 1** leider taken verdelen en controleren
 - 2** coach opstelling en speelwijze afspreken
 - 3** scheids spelen volgens de regels
 - 4** organisator spelen organiseren (bal, lintjes, tijd, stand)
 - 5** instructeur geef leiding tijdens oefenen
 - 6** schrijver verzamelt de observaties en leerdoelen.
- Werkwijze
 - 1** eerst taken verdelen
 - 2** na voorbeelden van de docent oefenen o.l.v. teaminstructeur
 - 3** wanneer je wilt spelen ga je de tegenstander vragen (organisator)

4 de spelende scheidsrechter let er op dat er volgens de regels wordt gespeeld

5 zelf het wisselen regelen

6 wisselspeler maakt een observatie (bekijk één speler).

• Teambespreking

Na afloop van het spelen bespreekt het team met elkaar hoe er gespeeld is. Iedere speler wordt besproken en van iedere speler wordt iets genoteerd door degene die hem/haar heeft bekeken. Hierop staat een sterk punt en/of een zwak punt en een mogelijk leermoment. Iedere speler kiest zijn eigen leerdoel. Binnen het team vertelt een ieder wat zijn leerdoel is. Teamleden reageren en stellen bij. De leerdoelen kunnen spelvaardigheid, regelvaardigheid of spelattitude omvatten. Hoe ga je volgende keer aan je doelen werken? Oefenen onder leiding van een instructeur of al spelend aandacht voor de leerdoelen?

TAAKWIJZER

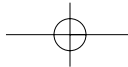
In het voorbeeld is een instrument weergegeven dat gebruikt kan worden om leerlingen te helpen bij de taakverdeling, de werkwijze en de nabespreking. Op de achterkant van dit formulier is de mogelijkheid om de teamleden in te vullen en de taakverdeling in het team. Daar worden ook observaties en leerdoelen per team opgeschreven. Hierdoor worden de teams en leerdoelen vastgelegd. Op dit formulier worden leerlingen gestimuleerd onderscheid te maken tussen spelvaardigheid en spelhouding. In de toelichting op de andere kant kunnen ze voorbeelden zien van aspecten die te maken hebben met spelvaardigheid en spelhouding. Dit formulier komt iedere les terug bij het team.

Het voordeel van dit formulier is dat het ook gebruikt kan worden bij andere spelactiviteiten. De regeltaak en -vaardigheden en de spelhouding blijven hetzelfde qua formulering. De spelvaardigheden verschillen natuurlijk per activiteit. Dit blok is inwisselbaar. Zo kan eenvoudig per activiteit een nieuw formulier gemaakt en gebruikt worden.

De leerlingen bepalen in de laatste lessen zelf of en hoelang ze willen oefenen. Dit kan betekenen dat leerlingen soms met elkaar zolang oefenen dat ze niet eens aan spelen toekomen. Andere teams gaan al vrij snel over tot spelen. Zij ruimen het materiaal op en beginnen een wedstrijd waarbij ze al spelend zich willen verbeteren.

Je kan ervoor kiezen in de periode een competitie af te werken waarbij ieder team iedere les een ander team tegenkomt en er een stand wordt bijgehouden. De competitiestand bijhouden is een taak erbij voor de organisator.

De regeltaken kunnen impliciet blijven in het begin: deze taken moeten gedaan worden door het team. Maar je kunt op den duur overgaan naar het expliciet laten verdelen van de taken in het team en daar dan steeds meer eisen aan stellen. Je kunt leerlingen zich laten specialiseren in een taak en deze



steeds weer laten kiezen bij verschillende activiteiten. Of de taken juist laten rouleren per leerling.

Een aantal punten op een rijtje over deze werkwijze.

- We werken aan leerdoelen over een langere periode (vier tot acht weken).
- De leerdoelen worden door leerlingen bepaald.
- De leerdoelen omvatten spelvaardigheid, regelvaardigheid, spelhouding.
- Werken aan persoonlijke competentie motiveert.
- Competitie spelen geeft structuur (context) en motiveert.
- De teams krijgen oefengelegenheid en bepalen zelf hoelang ze oefenen.
- Leerlingen nemen of krijgen hierin de leiding.
- Leerlingen bepalen verhouding oefenen/spelen.
- Deze werkwijze kun je toepassen bij verschillende activiteiten en geeft transfer.
- Er zijn veel mogelijkheden om verschillende regeltaken te oefenen.

- De regeltaken kunnen impliciet uitgevoerd worden als team of expliciet worden verdeeld.
- De homogene/heterogene teamindeling kun je afwisselend toepassen.

Het is belangrijk leerlingen bewust te maken van het feit dat leren spelen meer is dan het verhogen van de balvaardigheid, kennis en inzicht in spelen. Het gaat er ook om jezelf en anderen zover te krijgen dat er met plezier deelgenomen kan worden aan spelsituaties waarin een ieder kan leren. Het totaal van vaardigheid, kennis, inzicht en attitudevorming die nodig is om te kunnen spelen is wat we noemen spelcompetentie. Het spelen met deze spelcompetenties is een uitdaging voor spelonderwijs nu en in de toekomst.

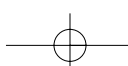
Correspondentie:
m.massink1@chello.nl

Dit artikel is te downloaden op www.gymmleraren.nl

Teamindeling, taken en leerdoelen (Z.O.Z.)		
Team	Taken	
Namen	Spelvaardigheid	Spelhouding

Vul voor iedere speler de naam in. Schrijf daar achter op welke spelvaardigheid verbeterd moet worden. Schrijf daar achter iets op over zijn spelhouding (inzet, samenwerking, omgang met materiaal, z.o.z.)

Taakwijzer



PRAKTIJK VOORTGEZET ONDERWIJS



FOTO: ANITA RIEMERSMA

Zelfevaluatie



FOTO: ANITA RIEMERSMA

Bewegen en regelen

BESCHRIJVING TAKEN EN LEERDOELEN

1 Regeltaken en -vaardigheden

- 1 Leider taken verdelen binnen het team, teambespreking leiden
- 2 Coach opstelling en speelwijze afspreken
- 3 Scheids spelen volgens de regels bewaken
- 4 Organisator spelen organiseren (bal, lintjes, tijd, stand)
- 5 Instructeur leiding geven tijdens oefentijd
- 6 Observator spel bekijken, leerdoelen bepalen, verslag doen

Die taken worden door alle groepsleden samen gedaan. Of de taken worden verdeeld. Bij minder spelers kan één speler twee taken doen.

2 Spelvaardigheden Basketbal

- Schieten
 - 1 Uit stand van dichtbij (setshot) met of zonder verdediger
 - 2 In beweging na dribbel of samenspel (lay-up) met of zonder verdediger
 - 3 Op afstand (jumpshot, hookshot) met of zonder verdediger
- Dribbelen
 - 1 Bal controleren; links en rechts dribbelen, stop in twee tellenritme
 - 2 Bal beschermen en vrijmaken; lichaamsgebruik, pivoteren en fakepass
 - 3 Passeren met dribbel; wissel van hand (cross-over), inhouden en versnellen (hesitation), met een draai en handwissel (reversed)

• Samenspelen

- 1 Overspelen; chestpass, bouncepass, overhead pass, base-ballpass
- 2 Passeren met pass; vrijlopen, give and go, fast break
- 3 Spelen met opstellingen; verdedigen, mandekking of zonedekking

3 Spelhouding

- Inzet
 - 1 Je best doen en veel in beweging zijn
 - 2 Sportief en volgens de regels spelen
 - 3 Zelf beter willen leren spelen
- Samenwerking
 - 1 Alle spelers mee laten doen
 - 2 Andere spelers helpen met beter leren spelen
 - 3 Vriendelijk zijn naar alle andere spelers
- Omgaan met materialen
 - 1 Spullen klaarzetten en opruimen
 - 2 Goed omgaan met de materialen
 - 3 Letten op de veiligheid

Achterzijde taakwijzer

PRAKTIJK VOORTGEZET ONDERWIJS

BEPAALT DE LEERLING?

NATUURLIJK LEREN: NIEUWE KANS VOOR LO?

Bij de invoering van competentiegericht onderwijs zijn vele varianten mogelijk. Op het Menso Alting College in Groningen is gekozen om dit te doen volgens het concept Natuurlijk Leren. Door: Ruud Broekema

Ruud Broekema is als docent lichamelijke opvoeding en sport en spel vanaf 1982 werkzaam in het middelbaar beroeps onderwijs. Bij diverse opleidingen in de sector Zorg en Welzijn en de sector Administratie wordt het belang van sport als middel om competenties bij deelnemers te ontwikkelen gezien. Door de keuze voor 'natuurlijk leren' ontstonden er voor bewegen, spelen en sporten nieuwe kansen op het Menso Alting College in Groningen.

SPORT IS RIJK

Werken aan je competenties kan op vele manieren. Bij het onderwijsconcept van natuurlijk leren gebeurt het zo intensief en integraal dat sport een gewaardeerde plaats krijgt omdat het rijk is aan competentie leermogelijkheden. Bij sporten en spelen laten deelnemers immers door hun gedrag zien wat ze echt 'beweegt'. Na een korte uitleg over natuurlijk leren en sociaal-constructivisme beschrijf ik sport- en spelvormen die een appèl doen op initiatief nemen, zelfstandigheid, collegialiteit, verantwoordelijkheid, communiceren, assertiviteit en andere competenties. Door deelnemers structureel te laten reflecteren op hun houding en gedrag verzamelen ze *bewijzen* die ze een plaats geven in hun portfolio. Vele leerlingen kunnen hier wat mee en kiezen hierdoor sportprogramma's bewust als middel om zich te ontwikkelen als competente burger, werknemer en ondernemer. Utopie?... nee... *Kans*!

WAT IS 'NATUURLIJK LEREN'?

De beschrijving van dit onderwijsconcept is hier summier gehouden. Voor een uitgebreidere weergave verwijs ik graag naar het boek: *Koop een auto op de sloop* van Alex van Emst. (APS, 2002).

Leren voor nu

Zijn we in het traditionele onderwijs veelal grootgebracht met

opmerkingen dat het goed voor je is, omdat je er later wat aan hebt. Natuurlijk leren kiest er juist voor te leren in het hier en nu. Wat heb ik er nu aan. De bewuste keuze van de leerling is dus leidend.

Leren in gehelen

Al vele jaren is het onderwijs verdeeld in vakken. Ook de eindtermen die weer onderdeel uitmaken van deelkwalificaties zijn verdeeld in subdoelen et cetera. In een poging om het onderwijs volledig dekkend te maken verliezen we echter het volgende uit het oog: Het geheel is meer dan de delen. Echt leren doe je vooral door het daadwerkelijk uit te voeren in de context. Natuurlijk leren werkt daarvoor met *prestaties*. Bijvoorbeeld: Koop een auto op de sloop, zorg dat hij APK-gekeurd wordt en verkoop hem via het internet. De opbrengst gaat naar een goed doel. Deze leerlingen (van een motorvoertuigenopleiding) leren dus niet alleen puur technische zaken (die voor later misschien belangrijk zijn) maar ook zaken als afspraken maken, een plan maken, overleggen, communiceren etc. Hier hebben ze nu al veel aan.

Leerlijnen en ontwikkelingslijnen

Alles wat een leerling zich eigen moet maken tijdens de opleiding wordt omschreven in leerlijnen en ontwikkelingslijnen. Leerlijnen zijn vaardigheden met een meer technisch karakter. Je leert ze in een paar weken. Ontwikkelingslijnen zijn meer procesgericht. Hier ben je veel langer mee bezig. Het wordt beschreven in de vorm van gedrag. De leerling kan aan zijn eigen gedrag zien waar hij zit op de lijn: ergens tussen begin- en gedrag en het gedrag van een expert.

Coaching, portfolio, wapen en workshops

Wat doet een leerling? Een flink deel van zijn week is hij bezig met het werken aan prestaties (wapen). Terwijl hij bezig is met de prestaties uit te voeren loopt hij tegen gebrek aan kennis en vaardigheid aan. Hierdoor ontstaat er behoefte aan trainingen en workshops. De leerling tekent hiervoor in en zal zich bewust zijn van het doel van deze lessen voor hem. Door de uitvoering van de prestaties verzamelt de leerling bewijzen. Deze bewijzen worden verstrekt door de (externe) opdrachtgever. De theoretische kennis wordt door middel van repeterende kennistoetsen bewezen. Alle bewijzen verzamelt de leerling in zijn portfoliomap. Deze map neemt hij door met

PRAKTIJK VOORTGEZET ONDERWIJS

zijn persoonlijke coach. Met hem bespreekt hij het vervolgtraject.

En Sport dan?

Door deel te nemen aan de lessen Sport verzamelt de leerling bewijzen. Ook buiten school is hiervoor de gelegenheid. Dat kan bij leerlijnen (spelleiding aan opleidingen in de sector Zorg en Welzijn) als aan ontwikkelingslijnen. (aan alle opleidingen!).

In de volgende paragraaf hebben we een aantal leerlijnen en ontwikkelingslijnen verzameld. We hebben ze vertaald naar sport en bewegingsgedrag. (Met dank aan mijn stagiaires Marloes Middel en Jelle Koopman)

INTRODUCTIE VAN HET CONCEPT

Periode: de eerste tien weken.

Leerlingen komen allen met hun eigen beelden op school. Sommigen zijn uiterst enthousiast voor bewegen en sporten. Helaas zijn er ook leerlingen die minder positief naar de lessen toegaan. Om het nut van de lessen - in het kader van competentiegericht onderwijs - voor de leerlingen duidelijk te maken is het belangrijk met het nut direct te beginnen. Sportlessen worden hierdoor niet meer gezien als 'wel leuk, maar het hoort er eigenlijk niet echt bij...'

Nee; tijdens de sportlessen kun je - op een heel prettige wijze - ook werken aan zaken die voor jou en jouw opleiding belangrijk zijn. Ook voor hen die minder positief naar de lessen LO op de vorige school terugkijken, is dit het moment om te laten merken dat ze zichzelf en het vak een nieuwe kans kunnen geven!

De inhoud van de lessen kan iedere collega zelf heel goed afstemmen naar zijn eigen omstandigheden. Er is keus genoeg. Wel geef ik hierbij een aantal tips om tijdens de lessen een aantal competentie leerkansen aan bod te laten komen. Hierbij moet je je in je taal naar leerlingen toe laten leiden door de taal die ze ook in andere lessen elders op school horen.

Leerlingen krijgen kleine en korte opdrachten. Veel leerlingen korte beurtjes om het laagdrempelig en gewoon te houden. Ik noem dit 'indruppelen'.

Mogelijkheden tijdens de warming-up

- Ik wijs iemand aan die voor doet hoe wij naar de overkant gaan. Hij wijst daarna de volgende aan.
- In de kring wordt gevraagd wie een oefening voor kan doen. Leg daarbij uit wat het nut is van de oefening. Leerling voert controle uit en geeft de beurt door.
- In drie groepen verdelen. De voorste is de aanvoerder en doet voor hoe we ons opwarmen in looptempo. Op teken sluit hij achteraan. Zo krijgt ieder een beurt.
- Schaduwen. Per tweetal doet één het voor. De ander doet het perfect na. Op teken wisselen.
- Wie verzorgt vandaag de warming-up?

- Doe je eigen warming-up. Kom over 6 minuten weer hier. Je hartslag is dan 120. Je voorhoofd is bezweet en je hebt je spieren opgerekt.
- Et cetera.

Mogelijkheden tijdens sportspelen

- Bedenk per tweetal een leuke oefening en voer hem uit.
- Wie wil zijn oefening even demonstreren? Vertel het nut erbij en controleer of we het goed hebben begrepen.
- Als je deze sport goed kan, zoek je iemand op die je gaat helpen; en als je het niet goed kunt, zoek je iemand op die jou gaat helpen.
- Als je geblesseerd bent kom je met een idee wat je toch kunt doen voor de groep.
- Wie verzorgt de telling?
- Wie wil scheidsrechter zijn?
- Welk team kan het beste een goede sfeer maken? Wie heeft de leukste yell?
- Time out; overleg met elkaar en meld daarna wat je gaat veranderen.
- Jij mag de teams indelen. Zo eerlijk mogelijk.
- Et cetera.

Andere vormen die rijk zijn

- Laddercompetitie.

Neem Badminton. Zoek een tegenstander die hoger op de ranglijst staat. Speel zo officieel mogelijk; dus met groeten voor en na de wedstrijd. Vraag iemand als scheidsrechter en teller.

Of: Ontwerp je eigen spel: het moet kort duren en snel een winnaar opleveren en één tegen één gespeeld worden. Probeer zo veel mogelijk mensen te verslaan en als hoogste te eindigen. Eerst je spel demonstreren aan de klas.

Uiteraard zijn er in ons vak nog veel meer vormen te bedenken bij de introductie van competentiegericht leren in ons vak.

VERVOLGMOGELIJKHEDEN

Wanneer de leerlingen gewend zijn aan het werken aan hun competenties tijdens de lessen LO kunnen ze tijdens de les taken en rollen op zich nemen. Van belang is dat leerlingen zelf hun keuze hiervoor maken. Ze moeten zelf bewust kiezen voor het werken aan hun ontwikkeling. Belangrijk is daarom dat je ze keuzes geeft uit meerdere mogelijkheden.

De leerling maakt een verslag van zijn activiteit. Hij geeft daarin weer wat hij van plan was en hij kijkt terug op hoe het in werkelijkheid ging. Door te reflecteren op zijn handelen leert hij bewust. Ook kan hij feedback vragen. De leerkracht tekent het verslag en de leerling neemt het verslag op in zijn portfolio. (Je kunt de leerling een apart sportportfolio laten maken!)

De volgende rollen hebben we uitgewerkt:
Scheidsrechter, trainer, coach en organisator.

De instructie die de leerling vooraf op papier mee krijgt ziet er zo uit :

Scheidsrechter Volleybal

Als scheidsrechter moet je er om denken dat je:

- duidelijk te verstaan bent, met behulp van je fluit
- kennis hebt van de regels
- in durft te grijpen.

Als scheidsrechter heb je een verantwoordelijke taak, omdat van jou verwacht wordt dat je een wedstrijd kan leiden. Om zeker van jezelf te zijn is het handig dat je goed op de hoogte bent van welke regels er gelden. Vraag ze vooraf nog even na.

Vandaag letten we vooral op:

- wanneer mag er geserveerd worden
- ballen die uit gaan
- duidelijke netfouten.

Als je iets niet weet of het is je onduidelijk, mag je altijd om hulp vragen. Vraag het eerst aan een klasgenoot waarvan je denkt dat hij het weet. Anders naar je leerkracht.

Wat ook heel belangrijk is, is dat *jij* het voor het zeggen hebt. Jij bent de scheidsrechter die beslist, ongeacht wat anderen er van vinden.

Als je een foutje maakt is dat niet erg. Daar leer je alleen maar van.

Veel succes

In een vervolgles komen de volgende aspecten aan bod:

- overleg met de groep welke regels we hanteren
- houd het spel speelbaar. Fluit het niet dood
- wees heel duidelijk als scheidsrechter. Maak gebruik van lichaamstaal om te laten zien wie de bal krijgt, voor wie het punt is etc.

Voor andere sportspelen zijn vergelijkbare instructies te maken.

Speluitlegger

Uitleg geven in een groep. Je hebt een spel bedacht en dat wil je uitleggen aan de groep. Hoe doe je dat? Even een paar tips:

- ga nooit in het midden staan. Laat de anderen in een halve cirkel om je heen staan/zitten
- probeer een enthousiaste houding te hebben, door je lichaamstaal kan je al heel wat zeggen
- zorg dat het stil is als je iets uitlegt. Dit krijg je voor elkaar door even te wachten... en door iedereen aan te kijken... en door zachtjes te praten zodat ze wel moeten luisteren, anders horen je ze niet

- vraag aan de groep of ze het begrepen hebben, ook tijdens de uitleg kan je vragen stellen, zo moet de groep zelf nadenken en onthouden ze het beter!

Veel plezier en succes!

Sportspelleider

Je legt het volgende oefenspel uit en begeleidt het als spelleider/scheidsrechter.

Voor deze oefening heb je nodig:

- lintjes
- een basket
- en basketbal
- pionnen.

We spelen op één basket

Je maakt twee teams, één team valt aan en het andere team verdedigt.

Is er gescoord of is de bal onderschept dan moet je eerst het recht van aanval halen voordat je kunt scoren. Dit doe je door te spelen via het recht van aanval vak.

Verdere regels spreek je samen af!

Succes

Coach

Als coach moet je proberen je team beter te laten spelen.

Hoe doe je dat? Een paar aanwijzingen:

- benoem als coach wat ze moeten gaan doen en dus niet steeds wat er niet goed gaat. Dat weten ze vaak zelf ook wel. ('kom op, niet zoveel ballen missen' helpt niet zoveel, 'probeer de bal na te wijzen als je schiet' helpt misschien veel meer.)
- durf iets te zeggen in de groep. Jij bent de coach en ziet vanaf de kant veel meer dan de spelers in het veld
- blijf positief. Niet te veel het slechte benadrukken
- neem de tijd om de groep bij elkaar te brengen. Leg dan uit wat beter kan/moet. Dit kan je doen door een time-out aan te vragen en tijdens een moment tussen wedstrijden door
- probeer zo concreet mogelijk te zijn. Draai er niet om heen.

Organisator

Je gaat met een klasgenoot een sportieve activiteit organiseren buiten school.

Je kunt kiezen uit: squash, fitness, klimmen, bowlen, schaatsen, skaten, zwemmen, kanoën.

Je mag ook zelf met een voorstel komen.

Doel is dat je leert organiseren. Hiervoor ga je de volgende stappen doen:

- maak een draaiboekje
- maak afspraken met de ontvangende instelling
- onderhandel over de prijs
- maak een affiche (wat moet er op?) voor de klas

PRAKTIJK VOORTGEZET ONDERWIJS

- zorg dat de klas en de docent weten wat ze moeten weten
- zorg voor een soepele ontvangst (hospitality)
- na afloop rond je af met de ontvangende instelling.

Beoordelen

De leerlingen moeten voor hun diploma voldoen aan de eisen die in de eindtermen staan. Hiervoor hebben ze middelen nodig waarmee ze kunnen bewijzen dat de voldoende niveau hebben gehaald op de leer- en ontwikkelingslijnen. Deze verzamelen ze in hun portfolio.

Om te zorgen dat ze bewust en planmatig gebruik maken van de mogelijkheden die Sport en bewegen geven, kunnen we gebruik maken van meerdere modellen.

Ik geef er hier een aantal:

POP (Persoonlijk ontwikkelingsplan)

360 graden Feedback.

SLOTOPMERKINGEN

In de inleiding sprak ik over nieuwe kansen. Ik hoop dat de lezer ze ook is gaan zien.

Is er eigenlijk wel nieuws onder de zon? Deden we dit eigenlijk altijd al? Misschien hebt u goede reden dit te denken.

Maar toch is er iets veranderd: Met Natuurlijk Leren krijgt de leerling mogelijkheden in handen om door bewegen en sport zijn leerproces te bevorderen. Hij kiest bewust een strategie en heeft de kans de resultaten van zijn gedrag mee te nemen

en een plaats te geven in zijn portfolio. Met zijn coach kan hij een bewuste vervolgstap afspreken.

Komt alles nu goed? Gaan alle leerlingen nu opeens actief en veelzijdig sporten? Worden ze nu opeens bewust bekwaam? Krijgen meer leerlingen meervoudige bewegingsbekwaamheden?

Er is nog heel wat verder uit te werken. Ondergetekende is daarvoor enthousiast om met collega's hier verder aan te werken.

Eén ding blijft van groot belang. Voor een succesvol verloop van competentiegericht leren door middel van bewegen en sport is - nog steeds - politieke wil nodig. Beleidsmakers moeten het niet aan het vrije spel van de markt overlaten om bewegen en sport al dan niet een plek te geven in het middelbaar beroepsonderwijs. De kans dat het dan als schrappost wordt gezien en verdwijnt is levensgroot! Alle betrokkenen die zich voor een stevige verankering van het vak inzetten wil ik hierbij veel succes wensen! Uiteraard mag elke ondersteuning die dit document kan bieden, gebruikt worden.

Correspondentie:

Ruud Broekema

Docent LO Menso Alting College

ruud@breezevakanties.nl

Dit artikel is te downloaden op www.gymmleren.nl

Verslag deelname workshop

Naam leerling:

Workshop:

Naam docent:

- Je gaat jezelf beschrijven aan de hand van de onderstaande items: in de ik-taal.
- Dit laat je lezen ter goedkeuring van de docent.
- Je vraagt een handtekening.
- Je neemt het mee in je portfolio ter voorbereiding op je portfoliogesprek.

Onderwerp

Beschrijving

Hoe was jouw inbreng

In de workshop/training? (denk aan inzet, inbreng, aanwezigheid)

Aan welke leerlijnen heb je gewerkt?

- hoe
- wat geleerd

Aan welke ontwikkelingslijnen heb je gewerkt?

- hoe
- wat geleerd

Eventuele feedback van de docent

Leerdoelen komende periode

Aanvullingen

Evaluatie

Datum:

Handtekening leerling:

Handtekening docent:

Voorbeeld: Verslag deelname

KVLO

LAATSTE WOORD VAN DE (OUD)SECRETARIS

DANK AAN DE KVLO

Truus van der Gugten heeft de afgelopen periode heel veel mooie woorden tot haar gericht gehoord. Nu richt ze enkele woorden tot al die mensen die haar afscheid voor haar onvergetelijk hebben gemaakt. Door: Truus van der Gugten

Het hoofdbestuur van de KVLO, de afdelingsbesturen, de medewerk(st)ers, de redactie, de leden en de vele vrienden van de KVLO hebben mijn afscheid op 11 december 2004 tot een onvergetelijke gebeurtenis gemaakt, waar ik nog heel vaak aan zal terug denken.

De sfeervolle entourage van Slot Zeist in kerststemming, de prachtige liederen in het muzikale programma, de toekenning van het erelidmaatschap, de speciale uitgave van de *Lichamelijke Opvoeding*, het koor van medewerksters, de vriendelijke woorden, de aanwezigheid van zovelen en de vele geschenken hebben een diepe indruk op me gemaakt. De uitreiking van de Koninklijke Onderscheiding door de Commissaris van de Koningin van Zuid-Holland, erelid Jan Franssen, op 21 januari 2005 vormde de kroon op dit toch al grandioze afscheid.

Graag wil ik ook op deze plaats allen die hieraan hebben bijgedragen – en dat zijn er velen – heel hartelijk dankzeggen. Het is een groots en hartverwarmend afscheid geworden. Ook wil ik de KVLO danken voor de fantastische tijd die ik bij de vereniging heb gehad.

Toen ik in 1970 in het hoofdbestuur kwam, bestond dat uit vrijwilligers en had de KNVLO 1.5 medewerker (in fte). We huurden kantoor- en vergaderruimte, de vergaderingen waren 's avonds, aan de Frans Halsstraat.

Nu werken er 42 personen voor de organisatie, in dienst van de KVLO of vrijgesteld van hun school en hebben we twee panden aan de Zinzendorflaan.

De jaren '80 vormen voor mij de jaren van het blad de *Lichamelijke Opvoeding* samen met Ellen Gerlagh. Professor Rijdsdorp was de voorzitter van de redactie.

Na twee jaar afwezigheid (verblijf in Amerika), werd ik zomaar gebombardeerd tot eindredacteur, hoewel ik nog nooit gehoord had van zetaanwijzingen, schreef en schreefloos of van katernen.

De laatste periode van vijftien jaar heb ik als secretaris, twaalf jaar met voorzitter Oene Loopstra en drie jaar met voorzitter Gert van Driel, mogen werken in een sterk en constructief dagelijks bestuur en hoofdbestuur.

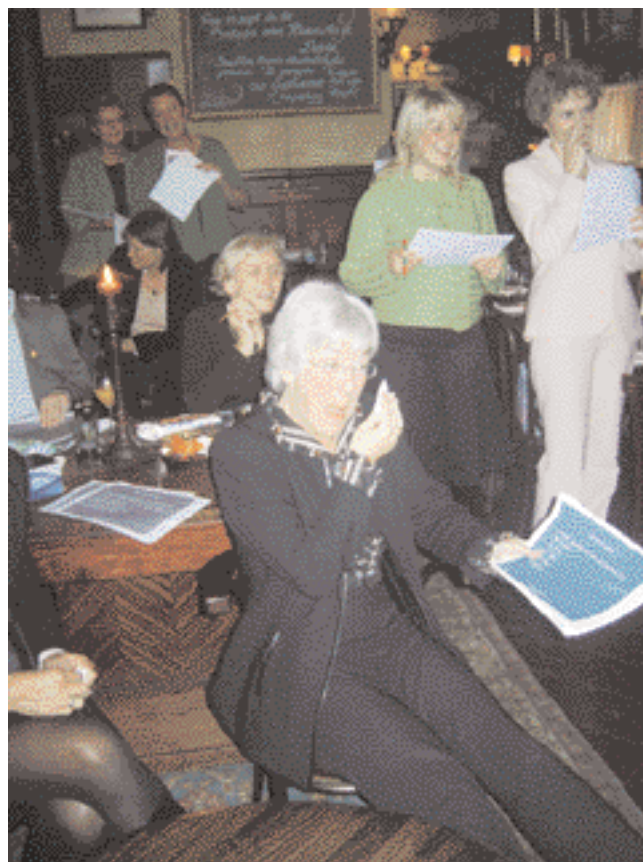


FOTO: HANS DIJKHOFF

Lachen tijdens afscheid

WAT MAAKT DIT WERK NU ZO BOEIEND?

Voor mij heeft dat te maken met de mensen en het vak of vice-versa.

Mensen bij de KVLO hebben allemaal hetzelfde doel: werken voor de lichamelijke opvoeding. Dat is een belangrijk doel; daar raken mensen bevangen van.

Dat geldt voor onze wetenschappers, onze onderhandelaars, de bestuurders van afdelingen en Groepering, de organisatoren van studiedagen en schoolsportevenementen, de medewerksters, de redactie, de website, de commissieleden en natuurlijk het hoofdbestuur.

Grote klussen kun je aan de mensen overlaten; het komt voor elkaar. Het zijn dus de mensen die 't hem doen, voor het vak, voor ons vak.

En als dat vak wordt aangevallen dan vormen we als KVLO een sterk blok, samen met andere spelers op het veld. Dan bewijst de KVLO weer tot wat we in staat zijn.

Baukje Zandstra heeft nu mijn plaats ingenomen. Haar grote ervaring en deskundigheid maken dat ik met een gerust hart de verantwoordelijkheid aan haar kan overlaten.

Ik wens de KVLO sterkte en veel successen toe.



GRONINGER SPORT MODEL

ONDERZOEK NAAR BELEVING LO-LESSEN

DIKKE KINDEREN VINDEN GYM OOK LEUK

Inderdaad, dikke kinderen vinden gym leuk, maar hoe zit het dan met 'dunne' kinderen? U kunt gerust zijn, zij vinden gym ook leuk. Toch is er een verschil te zien in plezierbeleving in de gymles, het onderwerp van dit artikel. In het kader van mijn afstuderen aan de ALO in Groningen heb ik onderzoek gedaan naar een verschil in plezierbeleving tussen kinderen met een normaal- en overgewicht. Door: Linda Demmink

Aan het begin van het schooljaar 2003 in augustus ben ik voor het GSM-project, samen met een andere vierdejaars student, begonnen met lesgeven op de twee basisscholen in Zevenhuizen. Vanaf het begin was het duidelijk dat er binnen dit project onderzoeken gedaan moesten worden door de vierdejaars studenten. Voor de onderzoeken konden voorstellen aangedragen worden met een bijbehorende opzet.

WAAROM DIT ONDERZOEK?

Mijn onderzoeksopzet had als doel te onderzoeken of er een verschil bestond in plezierbeleving tussen kinderen met overgewicht en kinderen met een normaal gewicht. De aanleiding om dit onderzoek op te zetten, was een voorval in een door mij gegeven gymles. Tijdens een les waarin de leerlingen gin-

gen duikelen aan de rekstok kon een leerling niet meekomen. Omdat hij te zwaar was, kon hij zichzelf niet houden en kon hij ook niet met zijn lichaam tussen zijn armen door bij het duikelen achterover onder de rekstok. Hij kon de oefening dus niet meedoen en heeft de rest van de les als 'hulpje van de juf' gefungeerd. Ik vroeg me toen af of hij de gymles wel leuk vond, omdat hij niet mee kon doen. Ook vroeg ik me af of kinderen met overgewicht de gymles wel leuk vinden, omdat het vaker voorkomt dat een leerling een opdracht niet uit kan voeren.

Bovendien sloot het onderzoek aan op de doelstelling van het GSM-project, kinderen aan het bewegen krijgen. Naar mijn mening is het zo dat als je bewegen leuk vindt, je dit later in je leven blijft doen en er dus op het gebied van bewegen een gezonde leefstijl op nahoudt. Een grote plezierbeleving, vooral door kinderen met overgewicht, in de gymles zou dus positief zijn.

OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

Naar aanleiding van de door mij gelezen theorie en mijn eigen verwachtingen heb ik naast de centrale onderzoeksvraag twee hypothesen opgesteld:

- kinderen met overgewicht beleven minder plezier in de gymles
- kinderen met overgewicht vinden gymnastiek/turnonderdelen minder leuk dan spelonderdelen, omdat ze nadeel ondervinden van hun gewicht bij deze onderdelen.

De uitvoering van het onderzoek heb ik

gedaan tijdens mijn stage op de twee basisscholen. De onderzoekspopulatie bestond uit de kinderen van de groepen 5 tot en met 8 van de twee basisscholen.

Om een antwoord te krijgen op de vraag of er een verschil is in plezierbeleving tussen kinderen met overgewicht en kinderen met een normaal gewicht ben ik als volgt te werk gegaan.

Allereerst werd de meest geschikte methode gekozen waarmee vastgesteld kon worden of een kind overgewicht had. Dit bleek de Body Mass Index (BMI) te zijn. Normaliter wordt de BMI gebruikt om overgewicht vast te stellen bij volwassenen vanaf 18 jaar, maar er is tegenwoordig ook een normering vastgesteld voor kinderen vanaf twee jaar. Van deze normering heb ik gebruikgemaakt. (Een tabel hiervan is te vinden in het boek *Overgewicht bij kinderen en adolescenten* van C.M. Renders.)

Tijdens de gymlessen heb ik van alle leerlingen de lengte gemeten en het gewicht vastgesteld. Met deze gegevens, de leeftijd en het geslacht van het kind was het een koud kunstje om vast te stellen hoeveel en vooral welke leerlingen kampen met overgewicht. Het vaststellen van overgewicht was nodig om in een later stadium eventuele verschillen te kunnen ontdekken. Om erachter te komen hoe de kinderen de gymles beleefden, heb ik een lijst met vragen opgesteld en dertig kinderen mondeling geïnterviewd. Elf kinderen met overgewicht en negentien kinderen met een normaal gewicht.

Geen vet te zien



FOTO: ANITA RIEMERSMA

OK LEUK!

RESULTATEN

Na verwerking van alle gegevens bleek, dat er zestien van de 116 kinderen die gemeten en gewogen werden overgewicht hadden. Dit komt neer op een percentage van 13,8%. Dit percentage is nagenoeg gelijk aan het percentage kinderen in het basis- en middelbaar onderwijs dat in het jaar 2000 overgewicht had.

Dan het belangrijkste onderdeel van het onderzoek, de interviews. Om de beschrijving van de resultaten te verduidelijken staan hieronder de vragen die de kinderen voorgelegd kregen met de bijbehorende resultaten.



FOTO: ANITA RIEMERSMA

Duikelen achterover

Vraag 1: Hoe oud ben je?

Zoals al eerder vermeld lag de leeftijd van de kinderen tussen de 8 en 13 jaar.

Vraag 2: Wat vind je van de gymles? Is die meestal....

Op deze vraag, kon een kind met behulp van een antwoordkaartje met een smiley zijn antwoord geven. Daaruit kwamen de volgende resultaten.

Categorie	Kinderen met overgewicht	Kinderen met een normaal gewicht
Antwoord=		
Helemaal niet leuk	0%	0%
Niet zo leuk	0%	0%
Soms leuk, soms niet zo leuk	27%	47%
Best wel leuk	55%	37%
Heel erg leuk	18%	16%

Vraag 3: Waarom vind je dat?

Als meest gegeven antwoord kwam naar voren dat de kinderen sommige onderdelen uit de gymles wel leuk vonden om te doen en andere minder leuk. In de overige antwoorden gaven leerlingen aan dat ze nieuwe spelletjes hebben geleerd en dat je van de spelletjes ook iets leert. Ook werd gezegd dat gym goed voor je is omdat je actief bezig bent. Een ander vertelde dat ze de gymles dit jaar leuker vond dan de gymles die door de eigen juf of meester werd gegeven.

Vraag 4: Welke onderdelen vind je het leukst om te doen in de gymles?

De top vijf van de beide groepen zag er als volgt uit:

Kinderen met overgewicht	Kinderen met een normaal gewicht
1 Afgooispelen	Afgooispelen
2 Slagbalvormen	Tikspelen
3 Trampolinespringen	Balspelen met de voet
4 Balspelen met de voet	Trampolinespringen
5 Balspelen met de hand	Slagbalvormen

Vraag 5a: Waarom vind je die onderdelen leuk? Ook bij deze vraag een top vijf.

Overgewicht	Normaal gewicht
1 Ik kan me lekker uitleven.	Ik vind het een leuke sport/leuk onderdeel
2 Concentratie is belangrijk. Het spel of onderdeel is spannend.	Ik ben goed in die sport/dat onderdeel
3 Ik vind het een leuke sport/leuk onderdeel.	Dan ben ik lekker actief bezig
4 Ik ben goed in die sport/dat onderdeel.	Ik kan me lekker uitleven
5 Ik heb nieuwe dingen geleerd (succeservaring).	Je moet goed samenwerken.

Vraag 5b: Heb je enig idee hoe dat komt dat je het wel leuk vindt?

Beide groepen gaven soortgelijke antwoorden op deze vraag. De antwoorden die op deze vraag gegeven werden kwamen sterk overeen met de antwoorden op vraag 5a.

Vraag 6: Welke drie onderdelen vind je het minst leuk om te doen in de gymles? De top vijf van minst geliefde onderdelen.

Kinderen met overgewicht	Kinderen met een normaal gewicht
1 Tikspelen *	(Kop)rollen
2 Handstand & radslag	Balspelen met de hand
3 (Kop)rollen	Handstand & radslag
4 Balspelen met de voet	Afgooispelen
5 Afgooispelen	Steunspringen

* Een op de vijf gegeven antwoorden door kinderen met overgewicht ging naar tikspelen!

Vraag 7a: Waarom vind je die onderdelen niet leuk?

Overgewicht	Normaal gewicht
1 Het lukt niet/ik kan het niet zo goed.	Ik vind het een saai onderdeel/te makkelijk.
2 Ik krijg er pijn van.	Te grote groep/duurt lang voor je vrij bent.
3 Ik vind het een saai onderdeel/te makkelijk.	Ik krijg er pijn van.
4 Ik vind het vermoeiend.	Het lukt niet/ik kan het niet zo goed.
5 We hebben het al zo vaak gedaan.	Ik vind het eng.

Vraag 7b: Heb je enig idee hoe dat komt dat je het niet leuk vindt?

Ook hier sluiten de antwoorden weer aan op de antwoorden op vraag 7a. Een aantal kinderen met overgewicht had wel een verklaring voor het niet leuk vinden van een onderdeel, hun te hoge gewicht.

Vraag 8: Wil je verder nog iets zeggen over de gymlessen?

Deze vraag is in het interviewschema opgenomen om de kinderen de kans te geven iets te vertellen wat wellicht nog niet aan bod was gekomen in het interview. In de praktijk bleek dat dit niet echt nodig was. De antwoorden die de kinderen gaven op deze vraag waren grotendeels van lesinhoudelijke aard.

CONCLUSIE

Met de bovenstaande gegevens is het volgende antwoord te geven op de centrale onderzoeksvraag. Het lijkt zo te zijn dat kinderen met overgewicht meer plezier beleven aan de gymles dan kinderen met een normaal gewicht. Het duidt ook meteen aan dat de eerste hypothese (kinderen met overgewicht beleven minder plezier in de gymles) niet wordt gesteund. De tweede hypothese (kinderen met overgewicht vinden gymnastiek/turnonderdelen minder leuk dan spelonderdelen, omdat ze nadeel ondervinden van hun gewicht bij deze onderdelen) die werd opgesteld wordt maar gedeeltelijk bevestigd.

Bevestigd werd dat kinderen met overgewicht minder vaak voor gymnastiek/turnonderdelen kiezen dan hun leeftijdsgenoten met een normaal gewicht. Zij wijten dit echter niet (in alle gevallen) aan hun te hoge lichaamsgewicht.

Zelf heb ik nog een andere conclusie getrokken. Uit de resultaten bleek dat kinderen met een normaal gewicht de gymles hoger waarderen dan hun leeftijdsgenoten met overgewicht. Ook was te zien, dat de belangrijkste reden om een onderdeel niet leuk te vinden het saai of te makkelijk zijn van een onderdeel. Uit deze bevindingen trek ik de conclusie dat er in het lesprogramma te

weinig variatie en differentiatie zit. In het volgende schooljaar zou er meer aandacht moeten zijn voor het aanbrenge van niveaus in de lessen. In mijn ogen zou er in elke les, indien mogelijk, een drietal niveaus te onderscheiden moeten zijn, zodat elke leerling op zijn eigen niveau aan de slag kan. Dit voorkomt dat de lessen saai zijn voor een aantal leerlingen.

CORRESPONDENTIE: Linda Demmink

Friesestraatweg 82

9718 NW Groningen

E-mail: l.demmink@st.hanze.nl

Gymnastiek Wat Hoe Waarom

Veelgebruikt praktisch leerlingenwerkboek voor lichamelijke opvoeding in de basisvorming.

216 pagina's, ISBN 90 72335 31 7, € 10,90
(vanaf 100 ex. 10% korting)

Nieuw: Gewijzigde Docentenhandleiding

De 2e gewijzigde druk van de docentenhandleiding is in 2004 verschenen. Deze handleiding sluit aan bij de 11e druk en de 12e ongewijzigde druk van het leerlingenwerkboek.

64 pagina's, ISBN 90 72335 35 x, € 19,95

Linda de Zeeuw-Van de Erve (red.) e.a.

www.janluitingfonds.nl



Jan Luiting Fonds

Studie- en publicatiefonds van de
Koninklijke Vereniging van Leraren
Lichamelijke Opvoeding (K.V.L.O.)

Bureau: Zinzendorfflaan 9, 3703 CE Zetst
Postadres: Postbus 399, 3700 AJ Zetst
Fax: 08 0-6912810 E-mail: alg@klo.nl

BASISDOCUMENT PRODUCTEN



*Wat willen we kinderen in de
lessen bewegingsonderwijs op de
basisschool leren en welke
kwaliteit streven we daarbij na?*



Jan Luiting Fonds

Studie- en publicatiefonds van de
Koninklijke Vereniging van Leraren
Lichamelijke Opvoeding (K.V.L.O.)
Bureau: Zinzendorfflaan 9, 3703 CE Zetst
Postadres: Postbus 399, 3700 AJ Zetst
Fax: 080-6912810 E-mail: alg@klo.nl
Internet: www.janluitingfonds.nl

S P O R T I E F !

Met dit aantrekkelijke leerlingenboekje kunnen kinderen in groep 7 en 8 voor € 1,25 per jaar zelfstandig hun vorderingen bijhouden. De tussendoelen zijn duidelijk beschreven en de talrijke illustraties bieden de leerlingen belangrijke ondersteuning.

AANBIEDING

Door regelmatig gebruik van dit boekje kunnen de betrokkenheid en inzicht in eigen bewegen bij leerlingen vergroot worden. Bovendien neemt het de docent veel registratie uit handen. In de beknopte docentenhandleiding staan handige gebruikstips.

Leerlingenboek ISBN 90 7233529 5
€ 4,95, vanaf 25 ex. slechts € 2,50

Docentenhandleiding ISBN 90 7233530 9
€ 2,95, of gratis vanaf 25 ex. leerlingenboek
De docentenhandleiding is ook gratis te downloaden van www.janluitingfonds.nl



NASCHOLING

15 - 17 JUNI 2004

DE HAARLEMSE PAPENDALDAGEN

Alhoewel het alweer enige tijd geleden is dat de afdeling Haarlem zich drie dagen had teruggetrokken op ons Nationale Sportcentrum Papendal (tegenwoordig congrescentrum geheten), kunnen we er toch niet omheen om hiervan verslag te doen. Het waren wederom drie leerzame dagen. Door: Hans Dijkhoff

De tendens was in 2002 al merkbaar: ook de jongere collega's ontdekken deze nascholingsdagen. Het afhaken van collega's die, na jaren van aanwezigheid, het stokje hadden overgegeven aan de nieuwe lichting zorgde er samen met de populariteit van deze nascholing voor dat de mix van 'jong en oud' nog meer in balans was. En dan blijkt weer dat LO-ers een speciaal volkje zijn, want het loopt...

Doordat de Olympische Spelen ook in 2004 plaatsvonden waren deelnemers op Papendal aan het oefenen. Zo kon het zijn dat je Mia Audina honderden shuttles achterelkaar over het net zag slaan of op het buitenterrein je verbaasde over de precisie van de handboogschutters. Dat geeft toch een extra charme.

PROGRAMMA

Drie dagen en elke dag vier workshops, zowel theoretische als praktijkworkshops en twee keer een avondprogramma. We vallen altijd met onze neus in de boter met onze planning voor de avond want in die periode is er vaak een mondiaal of Europees voetbaltoernooi. Dit jaar konden we met z'n allen, veelal uitgedost in oranje kleding, op een groot scherm kijken naar Nederland - Duitsland. Gelukkig bepaalde de wedstrijd (1-1) niet ons humeur. De tweede avond was gereserveerd voor de Arnhemse Klootschietvereniging. Al werpend met de kloot wandelden/paatten we door de mooie omgeving.

In deze jaargang was ervoor gekozen om veel workshops te laten geven door collega's uit de afdeling. Dan blijkt dat er een hoop expertise aanwezig is. Zo

zorgden Hans Ahlers en Jan Hoogmoed ervoor dat we snel meer vaardig werden op de mountainbike, leerde Don Wedman ons beter tegen de golfbal te slaan en zorgden Jan Mol en Koen Antoni voor balans en vingervlugheid.

Aan de hand van enquêtes gehouden onder de leden wordt iedere jaargang het programma vastgesteld. Hier treft u enkele impressies van deelnemers.

ACROGYM

Door Jan Mol

In zijn inleiding legde Jan uit dat de keuzes die je maakt zijn gebaseerd op de kennis die je hebt. In het geval van acrogym gaat het om kennis over bewegen en kennis over samenwerken. Wil je een 'kunstje' kunnen uitvoeren dan moet je een gemeenschappelijk besef hebben of krijgen over het na te streven doel. Dat resultaat moet uitdagend en haalbaar zijn. Als het lukt, dan weet je dat er goed is/wordt samenge-

Piramide bouwen

werkt en dat noemt Jan 'de truc onder de truc'.

Er is sprake van een onderlinge afhankelijkheid. Hoe meer mensen des te moeilijker, want je moet met meer mensen rekening houden. Afspraken horen er ook bij. Wie doet wat? En als je in groepen werkt kun je gebruikmaken van helpers en mensen die observeren. Deze rollen wissel je natuurlijk af. Meervoudige deelnamebekwaamheid in optima forma.

Toen de basis was gelegd, was het de beurt aan de deelnemers om een presentatie in elkaar te zetten waarbij iedereen een functie had. En dat is bij enthousiaste gymnastiekers natuurlijk niet tegen dovemansoren gezegd. De resultaten mochten er dan ook zijn! Een prima workshop.

CREAKUBUS

Door Tjalling van de Berg

Punt één wat opviel was dat de creakubus lekker zat en lag...! Maar zonder dollen het waren dikkere en zachtere, vlakke, schuine en ronde lichte elementen, waar de kinderen veel meer door worden uitgedaagd én meer mee zullen durven. De mogelijkheden (mede door het klittenband aan diverse kanten) zijn enorm: van rollen, springen tot balanceren en samenwerken.

De enige wens is dat het morgen in je zaal staat! Op de airtumblingbaan (ook verrassend snel op te blazen en af te breken) werd enthousiast bedacht wat er allemaal mee gedaan kon worden: van grondvormen van voortbewegen tot een hele choreografische show. Dus: lange mat weg, airtumblingbaan erin. Nu alleen de centen nog...

Tenslotte de flikflakker, enthousiast ge-

FOTO: HANS DIJKHOFF

bracht, maar meer voor de turnwereld. Dan kan je met de creakubus in het onderwijs veel meer kanten op.

FLAG FOOTBALL

Door Martin Kuitert

Op de tweede dag in Papendal kwam ook het onderdeel Flag Football aan de orde. Dit onderdeel werd gegeven door een fanatieke Amsterdam Admiral. Het flag football vond plaats op het buitenveld, wat vanwege de goede weersomstandigheden geen probleem was.

Na de introductie begonnen we met de basis van het football, gooien en vangen. Op een enkeling na, die met het verkeerde been voor stond, was dit geen probleem. Vervolgens gingen we verder met een aantal spelsituaties waar het gooien, vangen en lopen met de bal centraal stonden. Het was erg leuk om te zien dat zowel de oudere als jongere deelnemers nog steeds erg enthousiast waren en niet voor elkaar onder wilden doen.

Het flag football werd door Martin Kuitert erg leuk maar vooral ook duidelijk gegeven. Hierdoor konden alle deelnemers de spelsituaties snel oppakken en goed uitvoeren. De lesgever voelde de groep drukke leerlingen goed aan en wist door zijn hoge lestempo iedereen aan het werk en in toom te houden. Op veler verzoek eindigden we met een partijspel flag football waar het passen, en vervolgens lopen met de bal, centraal stond. Tijdens dit partijspel lag het tactische niveau hoger dan het technische, waardoor lang niet alle passes aankwamen. Toch werd er leuk en fanatiek gespeeld en hadden alle deelnemers het naar hun zin.

De flag footballs zoals wij deze gekregen hebben is goed te gebruiken tijdens de lessen lichamelijke opvoeding en een erg leuk onderdeel voor de leerlingen.



FOTO: HANS DIJKHOFF

Flag football

CIRCULATIEVOLLEYBAL

Door Inge Olthof

Circulatievolleybal is een (voor mij) nieuwe methodische opbouw binnen het volleybal.

De kern van deze vorm is het constante doordraaien van veldpositie, waardoor de leerlingen steeds in beweging blijven en vanuit beweging leren de bal te spelen.

Telkens nadat een speler de bal over het net heeft gespeeld, draait zijn/haar team een positie door. Het andere team blijft staan.

Op deze wijze is het voor leerlingen niet meer mogelijk om passief in het veld te staan, hetgeen in de 'normale' volleyballvormen nog al eens het geval is.

Hoe krijg je het nu voor elkaar dat de leerlingen hun positie opgeven en naar de bal bewegen?

Circulatievolleybal is een mogelijke oplossing.

De opbouw vindt plaats in zes niveaus. Elk niveau heeft zijn eigen spelvorm met regels en de daarbij behorende oefenvormen. Bij niveau 1 mag de bal gevangen en gegooid worden en is een speler 'af' als hij/zij de bal niet vangt. Er mag weer een speler in als er een vangbal wordt gemaakt. De niveaus

lopen dan op in moeilijkheidsgraad met betrekking tot de techniek, tactiek en spelregels. Vanaf niveau 4 wordt er niet meer doorgedraaid als de bal over het net gaat en bij niveau 6 spelen de leerlingen 4-4 minivolleybal met de volledige spelregels en technieken.

Hoewel de inhoud van de clinic voor velen een eye-opener was, was de organisatie en de keuze van de oefenvormen voor velen wat minder gelukkig gekozen. Dit werd in de vervolgrondes goed aangepast.

De warming-up met als basis het Zweedse-loop-spel, de snelle vlucht door niveau 1,2 en 3, de trainingsvorm van niveau 20(?) en de door collega's vanaf het stencil uitgelegde oefeningen (bij welk niveau?) maakten het geheel niet overzichtelijk.

Gelukkig werd ook dit in het vervolgtraject duidelijker gebracht.

JONGLEREN

Door Koen Anthoni en Nick van Deudekom. Na weer een gezellige avond en nacht was de workshop jongleren een prima start. Koen en Nick brachten de kunsten met veel enthousiasme en plezier. We startten in een kring om op allerlei manieren ons gooien en vangen



FOTO: HANS DIJKHOFF

De dancemaster zelf

te verbeteren. Eerst met één bal om langzamerhand tot de echte cascade te komen. Hierna mochten de goden met Koen mee en de mindere goden met Nick. De multiplex werd door de goden beoefend, de mindere goden bouwden hun oefening uit tot drie ballen door en met samenwerking in tweetallen.

RUMBLE-TUMBLE

Als laatste werd de zaal verdeeld in vier vakken. In elk vak werd in groepjes gewerkt, aan diverse vormen van jongleren met Chinese bordjes, diabolo's, doekjes. Al met al een hele leuke workshop en absoluut de moeite waard om hier met de kinderen meer mee te gaan doen.

FUWASYS EN TAAKBELEID

Door Jilles Veenstra

Als geen ander is Veenstra in staat om deze toch ingewikkelde materie duidelijk te maken in gewone mensentaal. Met hier en daar een kwinkslag kreeg de functiewaarderingssystematiek een plaats en daardoor kregen we inzicht in het taakbeleid van een school(directie). Het is duidelijk dat je als werknemer goed op de hoogte dient te zijn van wat er speelt. Daarom zou het goed zijn dat er iemand van de LO-sectie in de medezeggenschapsraad zou plaatsnemen.

DANCE MASTERS

Door Frank de Vos

Op de laatste dag wordt de driedaagse afgesloten door een gezamenlijke activiteit. In dit geval was dat een dansactiviteit. Hoe krijg je het voor elkaar om

ruim honderd collega's na drie dagen (en twee nachten) nog enthousiast mee te laten doen met zo'n inspannende laatste ronde? Daar zijn de volgende ingrediënten voor nodig: een inspirerende workshopleider en aanstekelijke muziek. Aan die voorwaarden was voldaan en daarom werd in ruim een uur tijd een dans ingestudeerd. Moe maar zeer voldaan werd er daarna afscheid genomen.

PESTEN EN GEWELD

Door Theo Klungers

Een speciale vermelding is voor deze workshop op zijn plaats. We kregen inzicht in de personen die pesten. Met heldere voorbeelden werd duidelijk gemaakt hoe met pesters om te gaan, waarbij respect voor elkaar voorop blijft staan. Op de website www.posicom.nl is meer info te vinden. Een workshop

die we andere afdelingen zeker kunnen aanbevelen.

Andere onderdelen tijdens de Haarlemse Papendaldagen waren EHBO, Capoeira, Mountainbiken, MRT en Golf. De waardering van de onderdelen was hoog, de stemming goed. Ondanks de verregaande commercialisering blijft Papendal een unieke locatie. Het is te wensen dat de organisatie van deze evenementen op Papendal betaalbaar blijft.

Met dank aan: Corien Bosman, Robin Stroet, Jacques van der Wal.

CORRESPONDENTIE:

hans.dijkhoff@planet.nl

AFDELINGEN

DE IJSSELSTREEK

Nieuw adres secretaris

Desirée van den Bogaart, Bronstraat 61, 8043 GJ Zwolle, e-mail: fam.rienstra@home.nl

DE GRAAFSCHAP

Nieuwe bestuurssamenstelling

Peter van Haselen, voorzitter (ongewijzigd), e-mail: p.vhaselen@famvhns.demon.nl

Frans Zeelen, secretaris, Valeriaanveld 2, 7006 SR Doetinchem, tel.: 031 438 0199, e-mail: kikimasampa@hetnet.nl

Henny Derksen, penningmeester (ongewijzigd)

S. Ransdorp, lid/vervangingsbank, Slotlaan 22, 7006 HD Doetinchem, tel.: 031 436 2007, e-mail: s.ransdorp@hetnet.nl

TWENTE

Twente dagen

Datum: donderdag 14 en vrijdag 15 april

Tijd: beide dagen van 8.30 tot 16.30 uur

Plaats: 'Assink Lyceum' te Haaksbergen

Info: Dorethy Bruggemann, Kolberinksmat 15, 7595 CB Weerselo of kijk op www.kvlotwente.nl

MEDEDELING

Oude ingebonden jaargangen van de Lichamelijke Opvoeding

Ben u geïnteresseerd in oude ingebonden jaargangen van de *Lichamelijke Opvoeding* (van 1968 tot 1978) en van het blad *Richting* (van 1965 tot 1980) dan kunt u die gratis ophalen in Den Haag. Stuur een mail naar a.n.kuiper@wanadoo.nl

BOEKEN

**What's in a game
speldidactische
verkenningen****Auteur: Hilde Leysen
ACCO, Leuven 2004**

In dit uit vier hoofdstukken bestaande boekje (80 pagina's) vindt u nuttige info over hoe vandaag de dag tegen het onderwijzen van spel(en) wordt aangekeken. Leerlingen moeten competent worden om spelen te leren spelen. In het eerste hoofdstuk worden enkele wezenlijke kenmerken van spel geformuleerd. De homo ludens, de spelende mens, doet dat al vanaf het begin van zijn bestaan; het is niet noodzakelijk; het is een quasi-reëteit; het is op zich doelloos, nutteloos (je produceert er niets materiëls mee); het is van hier en nu; het impliceert vrijwillige deelname; het is spannend en verschaft vreugde en plezier (Stemper, 1983). Er wordt uitgegaan van een indeling van spelen die we ook in de kerndoelen/eindtermen hanteren: doelspelen, terugslagspelen en slag- en loopspelen. In hoofdstuk 2 wordt het begrip meervoudige (spel)deelnamebepaaldheid uitgelegd. Van de motorische, cognitieve, de sociale deelnamebepaaldheid en de insceneringsbepaaldheid worden voorbeelden gegeven en uitgewerkt. Met name de laatste is een

goed middel om binnen sportspelonderwijs zelfstandigheid en het nemen van initiatieven te stimuleren.

Vroeger en vaak ook nu nog leerden we spel aan door delen ervan uit de context te halen en te oefenen. Voorbeeld: de lay-up bij basketbal. Als je dan zag hoe vaak de lay-up werd benut in een partijtje (het afsluitende deel van een les), dan waren het vrijwel alleen de basketballers die deze vorm van scoren gebruikten. In hoofdstuk 3 wordt aangegeven dat deze 'bottom-up' strategie die voortkomt uit het idee dat je eerst technieken moet kunnen uitvoeren voor je kunt spelen, verouderd is. Er moet echter een omschakeling plaatsvinden in de hoofden van de lesgevers. De vraag hoe een techniek uitgevoerd dient te worden dient te worden vervangen door de vraag hoe de functie van de techniek een plaats heeft/krijgt in het spel. Zo wordt de spelgerichte benadering belicht, waarbij de leerlingen de kans moeten krijgen om te leren spelen; tijd die je vrij krijgt door bijvoorbeeld het oefenen van de lay-up af te schaffen. Er blijken tussen verschillende categorieën spelen grote overeenkomsten te bestaan. Die transfer krijg je helder door veel te spelen. Ondersteuning kan door middel van hulpmaterialen als kijk- en zoekwijzers; het ontwikkelen van strategieën, het gebruiken van spelprincipes enzovoort. Als leerlingen over deze dingen leren nadenken, komen ze vanzelf tot die transfer. In hoofdstuk 4 worden ook nog diverse praktijkvoorbeelden geschetst van manieren om transfer bij de leerlingen te creëren. Een helder, overzichtelijk en werkbaar boekje.

Hans Dijkhoff**Opvoeden door stoeien
(bewegingsopvoeding,
tolerantie en sociaal
gedrag, spel-en lessug-
gesties)****Auteur: Yos Lotens
Elmar, Hilversum 2004**

Mensen zijn beesten. 'De mens is als enige diersoort in staat verschillende vaardigheden gecombineerd en langdurig uit te voeren' (Petrus Bult, 1982). Yos Lotens maakt in zijn boek *Opvoeden door stoeien* nog maar eens geduldig duidelijk welke bijdrage stoeien kan leveren aan de mentale en sociale vorming. 'Als stoeien wordt verboden, betekent dit niet dat de behoefte eraan afneemt'. Door dit te stellen slaat Lotens de spijker op z'n kop. Het moet eruit! Verbieden betekent uitsluiten, kanaliseren is geboden. Stoeien is 'de oudste basisvaardigheid van vrijwel alle zoogdieren'. Vroeg of laat wil de opgroeiende mens zich aan zijn soortgenoten laten gelden (verschillen tussen jongens en meisjes voor het gemak daar gelaten). Grenzen verkennen en verleggen. Gebeurt dit vroeg dan is het van een kinderlijke onschuld, gebeurt het laat, dan is het meestal te laat. Het lezen van dit boek voelt als een juichende aanmoediging gericht tot iedereen die zich bezighoudt met de ontwikkeling van opgroeiende kin-

deren. Na het uitgebreide 'waarom' volgt ruime aandacht voor het 'hoe'. Behalve nodig blijkt stoeien gelukkig ook leuk te zijn en veel makkelijker te organiseren dan velen vermoeden. Door het aanbieden van eenvoudige en makkelijk te organiseren stoeisituaties waren de kinderen al snel in staat deze zelf op gang te brengen en te houden...tussen de opdrachten door die in de klas werden gemaakt. Waar Lotens zich in zijn vorige, ook nog maar kort geleden uitgekomen boek *In de greep van judo* vooral toelegt op de kant van het sportjudo, compleet met spelregels en tactische en mentale tips, maakt hij met dit boek een duidelijke keuze voor de praktische toepasbaarheid van stoeien en speljudo voor opvoeding en onderwijs. Helaas vergeet hij in z'n enthousiasme het onderscheid tussen deze laatste twee varianten te definiëren, waardoor het voor de lezer gissen blijft of we hier nu te maken hebben met een twee- of een driedeling.

Lotens richt zich met dit boek tot lezers met verschillende rollen. Naast vakbroeders en -zusters worden ook de groepsleerkrachten en ouders in het opvoedkundige verhaal betrokken. Ook is er ruime aandacht voor het speciaal onderwijs. Dit wordt onderbouwd vanuit natuur- en sociaalwetenschappelijk perspectief, maar legt ook rustig uit dat een klap met een kussen minder onplezierig aanvoelt dan met een vuist. Theorie en praktijk zijn aangenaam verweven, waardoor het boek van a tot z prettig leesbaar blijft.

Thijs Mensink

MRT

PEDAGOGISCH/DIDACTISCHE UITGANGSPUNTEN VAN EEN ORTHODIDACTISCHE BEWEGINGSBEÏNVLOEDING

BEWEGINGSONDERWIJS ALS ZORGV ER

In de vorige aflevering is een schets gegeven van de bewegingspraktijk Sportclub Extra. Hier treffen we (onder andere) kinderen met een bewegingsachterstand waarbij het leerproces is verstoord of zelfs stilgevallen. Deze 'leerverstoorde' kinderen zijn aanvankelijk niet gebaat bij een lesgever die hen een voldoende vaardigheidsniveau probeert aan te meten. Daarom is gepleit voor het zo inrichten van de praktijk dat de deelnemers uitgedaagd worden zelf initiatieven tot bewegen te nemen. Op welke pedagogisch/didactische uitgangspunten rust deze benadering en welke werkwijze wordt op Sportclub Extra gevolgd? Door: Karel Verweij

Omdat veel kinderen op Sportclub Extra voorheen in de knel hebben gezeten zijn hun verlangens, angsten en vermogens uitgangspunt van de lessen. De begeleider sluit aan bij wat kinderen 'willen' en 'kunnen'. In de invoeringsfase ligt het startpunt daarom niet in bewegingssocialisatie (zodat het kind zo snel mogelijk weer mee kan doen bij een gewone sportclub) maar in ont-plooiing. Het plezier van de deelnemers prevaleert boven de inpassing in een extern bewegingsverband. Het bewegingsaanbod staat daarom niet vast. Met het oog op de deelnemers wordt er een selectie gemaakt. In de invoeringsfase worden alleen die activiteiten uit de bewegingscultuur aan de orde gesteld die de kinderen op weg kunnen helpen.

DE TIJD VERGETEN

De cultureel antropoloog Fabian koppelt in zijn boek *'Time and the other'*¹ opvattingen over tijd aan macht. Volgens hem ontkennen antropologen 'het - gelijktijdig - zijn' van onderzoeker en onderzochte. De onderzochte leeft nog in het verleden van de onderzoeker en moet de ontwikkeling die deze meege-maakt heeft nog doormaken. Omdat de onderzoeker verder is in de tijd, is hij machtiger. Ook aan de beschrijving van kinderen ligt vaak een ontkenning van 'het - gelijktijdig - tijdig - zijn' ten grondslag. Kinderen worden dan door de volwassenen benaderd vanuit hun

eigen jeugdherinneringen of vanuit de maatstaven waaraan ze als volwassene moeten gaan voldoen. Ze worden verwoord als verleden of toekomstige tijd. De tegenwoordige tijd wordt ontkend. Kinderen 'zijn' hierdoor niet, behalve in hun ontwikkeling naar volwassenheid. Hierbij moeten kinderen voldoen aan volwassenennormen: 'haal die duim uit je mond' en 'die stoel heeft vier poten'.²

Kinderen hebben echter een eigen visie op de wereld die min of meer los staat van de wereld van volwassenen. Ze hebben een eigen manier van spreken die wel verwijst naar de wereld van volwassenen maar er toch ook duidelijk van verschilt. Kinderen zijn geen passieve ontvangers van cultuur maar actieve vormgevers in het hier en nu. Hoe kinderen betekenis geven aan de werkelijkheid verandert naar plaats en tijd. Kinderen krijgen concepten uit de volwassenencultuur aangereikt en schikken zich daar niet klakkeloos en passief in maar geven er zelf vorm aan. Ze kunnen zich niet altijd vinden in de 'voorkeurslezingen' die ze voorgehouden krijgen.

Begeleiders die 'lessen' bij Sportclub Extra verzorgen zouden moeten proberen de deelname aan bewegingssituaties vanuit het perspectief van kinderen te analyseren zonder gelijk de volwassen denkbeelden en houdingen tegen-

over kinderen te weerspiegelen. Dit betekent dat ze zich proberen te verplaatsen in de 'beweegredenen' van kinderen. Hiertoe observeert de lesgever terwijl hij participeert in de activiteiten die de kinderen ondernemen. Hij doet hierbij onbekommerd mee, gaat op zijn knieën en herbeleefd zo zijn eigen kind-zijn. Door de leidinggevende rol prijs te geven en speels te worden, proberen begeleiders in deze praktijk op te sporen welke betekenissen kinderen met elkaar weven. De inspiratie die zo bij kinderen ontstaat, kan blokkades uit het verleden slechten.

Als het plaatsvindt, komt de verbeelding aan de macht. Er worden hutten gebouwd, er wordt schooltje gespeeld (met behulp van de bewegingsactiviteiten), er wordt verstopt en opgezocht, met springplanken worden schansen gemaakt en al rolschaatsend uitgeprobeerd. Ze vergeten de tijd. Er wordt getrakteerd, gefeest en gehuild. De kinderen krijgen een intense band. Het verband krijgt het gezicht van haar deelnemers. Er ontstaat een leer- en leefgemeenschap, een kindercultuur waarin volwassenen participeren.

DE ADEM INHOUDEN

In de invoeringsfase relateert de begeleider sterk de eigen 'bedoelingen'. Hieronder worden bewegingswijzen verstaan die de kinderen nog niet vertonen maar die de lesgever hen wil la-

GV ERBREDING (4)

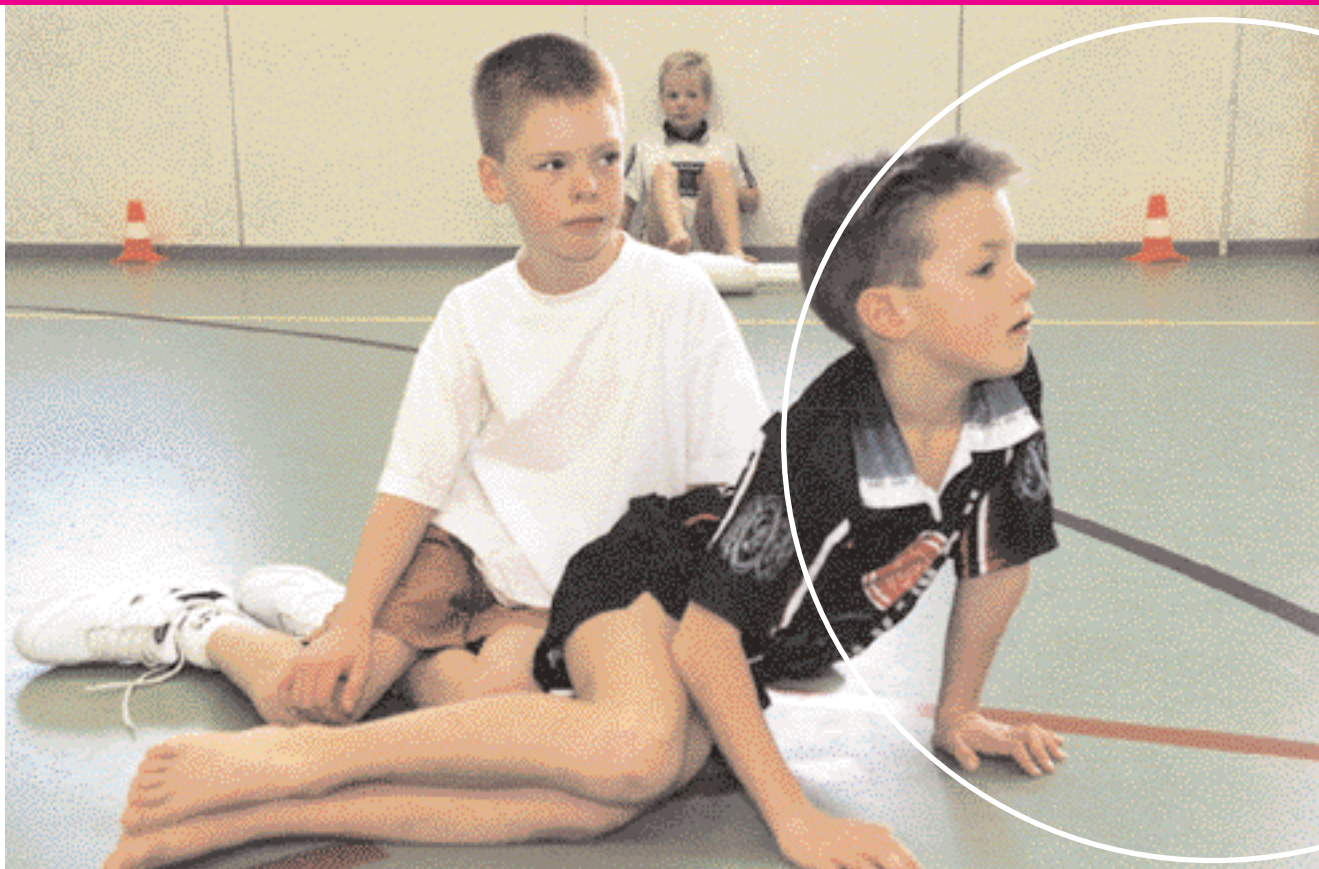


FOTO: ANITA RIEMERSMA

Alleen meedoen als je wilt

ten uitvoeren. In veel gevallen hebben deze kinderen al een heel arsenaal aan lesgevers ontmoet die gericht waren op hun 'tekorten' en leerstof wilden aanbrenge. Hoewel hun bedoelingen waarschijnlijk goed waren, is bij deze kinderen het gebruik van doelstellingen zelf problematisch geworden. Uit doelstellingen blijkt immers een ongenoege met de huidige uitvoering. Het accent op een gewenste uitvoering confronteert leerverstoorde kinderen opnieuw met hun niet-kunnen. Om niet in deze val te trappen schrijft de begeleider in de introductiefase de kinderen geen handelingswijzen voor. Ook staat hij tijdens het proces andere dan motorische uitvoeringswijzen in de bewegingssetting toe. De kinderen worden niet geleid naar een betere uitvoeringswijze. 'Leerkrachten' stappen terug om ruimte te geven voor de eigen 'leerkracht' van kinderen. Voor kinderen die gegrepen worden

door een bewegingssituatie is er geen verleden en toekomst. Er is alleen tegenwoordige tijd. Lesgevers kunnen deze onmiddellijke leerbelevens aanvankelijk beter niet verstoren. Ze moeten hun eigen activisme temperen, hun adem inhouden. Dit leidt tot een veelbetekenende passiviteit. Hierin kan ongelooft en trots over het kunnen van de kinderen, welwillendheid en humor doorkomen. Het is een spel. De lesgever nodigt uit. Hij eert de kinderen en deelt bescheiden in wat kinderen zelf tot stand brengen.

Dit 'hier-en-nu-principe' verhoudt zich moeizaam tot het denken in ontwikkelingsgerichte doelstellingen. Het streven het bewegen te verbeteren voert het kind weg uit het heden. Dit veroorzaakt een verlies aan betekenis. De gerichtheid op het hier en nu leidt echter tot het herhalen van eerder aan de orde gestelde situaties en het, met leervoor-

stel- en arrangementsveranderingen, volgen van verschuivingen die kinderen aanbrenge.

Deze uitgangspunten worden in de volgende paragraaf uitgewerkt naar de praktijk van Sportclub Extra. Hierin zijn de didactische thema's 'organisatievorm, omgangsstijl en activiteitskeuze' verwerkt.

DE PRAKTIJK VAN SPORTCLUB EXTRA

Het inrichten van een bewegingsaanbod

Terwijl de lesgever wikt en weegt over de aard en de plaats van de materiaal-schikkingen in de zaal, is het in de kleedkamer een hels kabaal. Na een imponerende brul om de hoek wordt het even stil. De lesgever overziet de gymzaal, vijf arrangementen zijn neergezet in zaal en bergruimte. Bij de vormgeving zijn de volgende criteria getrapt toegepast:



FOTO: ANITA RIEMERSMA

Omdat ik er zin in heb

- 'moeilijkheidsgraad'
 - makkelijk
 - op niveau
 - moeilijk
- 'diversiteit'
 - het aantal betekenisgebieden
 - het aantal activiteitsgebieden
- 'ontmoetingswaarde'³
 - naast elkaar: individuele bewegingsactiviteiten met eigen materiaal
 - na elkaar: individuele bewegingsactiviteiten met gedeeld materiaal
 - met elkaar: bewegingsactiviteiten die alleen samen kunnen worden gedaan, geordend vanuit een gezamenlijk of een tegengesteld belang

- 'differentiatie'
 - de mate waarin arrangementen van verschillende moeilijkheidsgraad zijn neergezet.

DE START VAN DE LES

De lesgever haalt de kinderen binnen, manoeuvreert ze naar een bank en plaatst ze in het gelid. Dit vindt plaats met grapjes, een woordje, een frons, een net te lange blik. De kinderen schatten het gedrag en de verschijning van de lesgever af. 'Rare vogel' denken ze. Hun ogen beginnen te twinkelen. De lesgever gaat languit voor de kinderen liggen, nogal dichtbij en laat zich helemaal zien. Het spel begint. De kinderen

gaan spreken, dagen uit. 'Wie ben jij?' denken ze. De leerkracht glimlacht, laat hen toe en toont waardigheid. Niemand heeft hier iets te vrezen. De lesgever gaat zitten in kleermakerszit. 'Kom om me heen zitten, voorzichtig want er ligt hier goud op de grond'. De zaal is geplaveid met rijkdom. Er wacht een goudmijn aan gewone ervaringen. 'Jullie mogen zo de zaal in en ...'.

Daarbij gelden de volgende regels:

- de kinderen 'mogen' zelf kiezen waar ze naar toegaan
- de kinderen mogen zelf weten hoe lang ze bij een activiteit blijven
- de kinderen mogen zelf weten met welke andere deelnemers ze bewegen
- de kinderen mogen zelf weten welke uitvoeringswijze ze kiezen.

Als ze dit niet willen 'moeten' ze aan de kant van de zaal op een bank plaatsnemen.

Deze werkwijze veroorzaakt dat de meeste kinderen naar een arrangement gaan om te kijken of te bewegen.

HET VERSCHIL MAKEN

Onderzoeksvormen

Om de acties van de deelnemers te peilen dienen lesgevers vervolgens zelf op verschillende manieren deel te nemen:

Observeren - het systematisch registreren van gedrag in bewegingssituaties.

Met het volgende onderscheid:

- participierend observeren - het lesgevend registreren van gedrag in bewegingssituaties
- participeren - het meedoend registreren van gedrag in bewegingssituaties.

Enkele opmerkingen

Lesgevers maken deel uit van de beïnvloedingspraktijk en kunnen zich hieruit niet losmaken. Omdat ze hun beïnvloedingsverantwoordelijkheid niet kunnen afleggen is het niet mogelijk dat ze observeren. Het is daarom goed als een tweede persoon regelmatig de observatiefunctie waarneemt.

Met de drie observatiemanieren wordt

verschillende, aanvullende, informatie verkregen. De hulpverlener die het zweet in de handen en de knijpkracht van de jojoënde trampolinespringer voelt, verkrijgt andere informatie dan de observator die de kwaliteit van afzet en loskomen schat. Deze informatie raakt gerelativeerd door de lesgever die meespringt en ervaart dat ook voor hem de trampoline veel te strak gespannen staat.

De mogelijkheid stelselmatig te reflecteren neemt af naarmate de lesgever zelf meer deelneemt aan de bewegingssituatie. Naarmate de lesgever meer interacties met deelnemers aangaat wordt ook de eigen inbreng meer onderwerp van evaluatie.

Vergelijking van de onderzoekservaringen van observator en lesgever tijdens de les geeft vaak een nieuw beeld.

'Luisteren' als basishouding

Wat opvalt, is het kleine aantal gestelde regels dat de deelname aan de bewegingssituaties moet sturen. Eigenlijk zijn het geen regels omdat er niets geboden of verboden wordt. In deze 'open' lesvorm wordt de organisatie van leerprocessen zoveel mogelijk aan de deelnemers gelaten. De begeleider start geen activiteiten van deelnemers op zodat er voor hen initiatiefmogelijkheden ontstaan. De bedoeling hiervan is de deelnemers de controle over de omgeving in eigen handen te geven. Bij leerverstoorde kinderen is de kracht om de wereld te lijf te gaan gesmoord. Onder de lusteloze apathie gaat echter een levenslust schuil die opnieuw gewekt kan worden. De combinatie van de afwezigheid van dwang en een verlekkende wereld kan hen helpen weer 'naar buiten te gaan' en het verschil te maken.

Omdat de begeleider de deelnemers niet inspint in de eigen wensen en bedoelingen kunnen de regels, conventies en interesses die de deelnemers zelf voeren, zichtbaar worden. In de onderzoeksfase, die plaatsvindt in de eerste lessen van de invoegingsfase, probeert de lesgever dit betekenisweefsel op het spoor te komen. Hiertoe wandelt de

lesgever rond, alle zintuigen open, in een intuïtief verstaan totdat de blik aan een gebeurtenis blijft haken (a). Vervolgens probeert hij (of zij) deze aanleiding voor zichzelf in een taalzin te expliciteren (b). Deze zin is aanleiding om langduriger te kijken en te luisteren totdat er een vaststelling gemaakt kan worden (c). Deze vaststellingen geven informatie voor de inrichting van toekomstige lessen.

De keuzes en wijzen van deelnemen van kinderen in een open lesvorm, met een gevarieerde activiteitskeuze, biedt de lesgever een schat aan informatie. Het gaat hierbij onder andere om de volgende vragen:

- Welke bewegingsactiviteiten lukken?
- Welke bewegingsactiviteiten doen de deelnemers graag?
- Hoe breed is deze belangstelling?
- Welke deelnemers bewegen graag alleen en welke liever samen met anderen?
- Welke waarde heeft het 'tegengesteld belang'; winnen/verliezen?
- Kiezen deelnemers bewegingsactiviteiten die passen bij hun niveau van kunnen?
- Hoe lang achter elkaar doen de deelnemers een activiteit?
- Welke combinaties van deelnemers ontstaan er en welke kinderen vermijden elkaar?

Na een aantal lessen, als een scala aan bewegingsactiviteiten aan de orde is geweest, levert dit soort vragen informatie hoe toekomstige lessen zo ingericht kunnen worden dat succeservaringen optreden. Het gaat er hierbij om in kaart te brengen waarin deelnemers overeenkomen zodat een groepsontwikkeling gestart kan worden. Hierbij is het zaak de getoonde gedragskenmerken van de leerverstoringsen te ontwijken en te zoeken naar gedrag wat uitbouwbaar is.

SAMENVATTENDE SLOTOPMERKINGEN

In deze tekst zijn pedagogisch/didactische uitgangspunten van een orthodidactiek bewegingsonderwijs gepresenteerd. Hierbij zijn leerverstoringsen op-

gevat als een gedragsmatige problematiek. Een ernstige leerverstoring brengt iemands hele bestaan aan het wankele. Om het evenwicht te herstellen kunnen kinderen het beste in een situatie gebracht worden waarin ze weer mogen spelen. Hierbij hebben ze aanvankelijk veelal baat bij een begeleider die geen ontwikkeling nastreeft maar rondscharrelt en geniet van wat ze ondernemen. Hierachter steekt een onconventionele opvatting van beïnvloeden/onderwijzen. De lesgever maakt deel uit van een waardegemeenschap die in de activiteiten van de groep tot stand komt. Door zich als deelnemer in deze gemeenschap te voegen, met een bijzondere maar bescheiden status, wordt de lesgever invloed verleend. Het zijn uiteindelijk de kinderen die de doorwerking van deze 'beïnvloeding' in hun eigen leven affirmeren.

NOTEN

- 1** De informatie over dit boek van Fabian is ontleend aan *Mag ik op je rug?...van de kinderen en hun dagen met vriendschap en ruzie*, Suzanne Kuik, Het Spinhuis. Amsterdam 1996.
- 2** Indringend verwoorde kritiek op opvoedingsmethoden waarbij kinderen niet als kind aanwezig mogen zijn, in: *Het geminachte kind*, G. Kuijer, De Arbeiderspers. Amsterdam 1980.
- 3** De kwaliteit van een ontmoeting neemt toe naar gelang het bewegingsniveau toeneemt. Begeleiders kunnen echter ook op sociaal/emotionele factoren didactiseren en bij de inrichting van de bewegingssituaties al op de interacties zinspelen. Zo wordt bij jongeren die snel agressief op anderen reageren vaak netvoetbal in plaats van gewoon voetbal gespeeld.

CORRESPONDENTIE:

k1.verweij@hetnet.nl

Bureau Voorlichting, Advisering en Scholing van de KVLO organiseert in 2005 de volgende cursussen.



Aansluiten op de sportieve omgeving

Doe meer met school en sport!

Ger van Mossel

Deelnemers: collega's die geïnteresseerd zijn in het maken van sportkeuzes door de leerling en de relatie tussen school en de sportieve omgeving (BOS-driehoek)

Aantal: minimaal 12 en maximaal 24

Duur: twee middagen van 13.00-16.00 uur

Data: 10 maart en 7 april

Activerend leren bij LO

Hoe kunnen leerlingen het beter zelf?

Dic Houthoff

Deelnemers: collega's die geïnteresseerd zijn in het stimuleren van zelfstandig leren en het geven van verantwoordelijkheid in het voortgezet onderwijs (onderbouw en bovenbouw)

Aantal: minimaal 12 en maximaal 28

Duur: twee middagen van 13.00-16.00 uur

Data: 10 maart en 7 april

De bewegingszwakke leerling in beweging

Hoe kan ik het uitvallen van leerlingen in de gewone les voorkomen?

Maarten Massink

Deelnemers: collega's die het aan het hart gaat dat leerlingen niet durven deelnemen en die daar wat aan willen veranderen, liefst in de setting van de gewone les LO

Aantal: minimaal 12 en maximaal 28

Duur: drie middagen van 13.30-16.30 uur

Data: 30 maart, 20 april en 18 mei

Coëductie in de les LO

Een gegrepen kans op een roostertechnische oplossing?

Maarten Massink

Deelnemers: collega's die geïnteresseerd zijn in de mogelijkheden en grenzen van coëductie in het voortgezet onderwijs (onderbouw en bovenbouw)

Aantal: minimaal 12 en maximaal 28

Duur: twee middagen van 13.30-16.30 uur

Data: 6 april en 27 april

Competentiegericht leren in de LO

Eindelijk in de aandacht of oude wijn in nieuwe zakken?

Maarten Massink

Deelnemers: collega's die geïnteresseerd zijn in de betekenis van nieuwe leerontwikkelingen voor de LO in het voortgezet onderwijs (onderbouw en bovenbouw)

Aantal: minimaal 12 en maximaal 28

Duur: twee middagen van 13.30-16.30 uur

Data: 13 april en 11 mei

Omgaan met gedragsproblemen

Kunnen ze/ze niet of willen ze/ze niet?

Henk Breukelman

Deelnemers: collega's die geïnteresseerd zijn in het analyseren van gedragsproblematiek en dit binnen de les aan willen pakken of er al enige ervaring mee hebben

Aantal: minimaal 12 en maximaal 30

Duur: twee middagen van 13.30-16.30 uur

Data: 23 maart en 11 mei

Omgaan met niveauverschillen

Niveauverschillen in de les: lastig of handig?

Henk Breukelman

Deelnemers: collega's die geïnteresseerd zijn in het differentiëren binnen de les in het voortgezet onderwijs (onderbouw en bovenbouw) of er al enige ervaring mee hebben

Aantal: minimaal 12 en maximaal 24

Duur: twee middagen van 13.30-16.30 uur

Data: 30 maart en 18 mei

Omgaan met agressie en geweld

Inzicht, mentale voorbereiding en fysieke weerbaarheid in praktijk!

Anke Stevens en Don Koehoert

Deelnemers: collega's die inzicht willen krijgen in vormen van agressie en geweld, zich hierop mentaal willen leren voorbereiden en zich fysiek willen leren verweeren

Aantal: in overleg

Duur: in overleg

Data: in overleg

EHBO voor leerkrachten LO

Leer systematisch eerste hulp verlenen!

KVLO i.s.m. First Responder NL

Deelnemers: vaksecties die een systematiek willen leren toepassen om acuut levensbedreigende situaties te kunnen onderzoeken en te behandelen

De KVLO organiseert deze cursus landelijk en exclusief voor leden.

Aankondiging vindt plaats via de KVLO-website.

Teamtrainingssupport

Leer efficiënt te overleggen, samen te werken en te handelen!

KVLO i.s.m. PBN

Deelnemers: vaksecties die een outdoor teamtraining willen om beter te leren communiceren, efficiënter te leren handelen en hierdoor als sectie beter te gaan presteren

Aantal: in overleg

Duur: in overleg

Data: in overleg

Plaats: in Nederland of in de Ardennen

Alle cursussen worden op een voor de deelnemers centraal gelegen locatie gegeven.

Informatie over cursuskosten is verkrijgbaar bij Bureau VAS.

Vul voor meer informatie de bon in of neem contact op met:

KVLO - Bureau VAS

Postbus 398

3700 AZ Zeist

tel. 030-693 76 77

fax 030-6912810

vas@kvlo.nl

www.kvlo.nl

Naam:

Adres:

Postcodes:

Woonplaats:

Telefoon:

E-mail:

Lid van KVLO: ☐ ja ☐ nee

Datum:

Handtekening:

Werkzaam in:

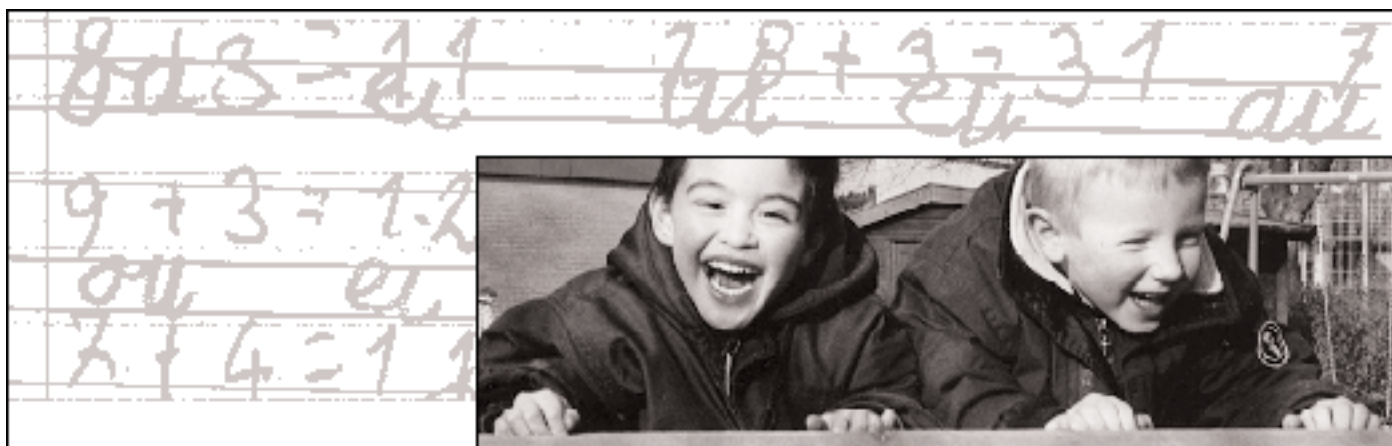
☐ primair onderwijs ☐ bve

☐ voortgezet onderwijs

☐ Geeft zich op voor de cursus:

☐ Wil nadere informatie over de cursus:

Opsturen naar: KVLO - Bureau VAS, Antwoordnummer 6030, 3700 VB Zeist (postzegel is niet nodig)



Het bestuur van de Vereniging voor CNS te Ede e.o. zoekt zo spoedig mogelijk een

Vakleerkracht

m/v

**Prins Floris en
Oranje Nassau in Ede**

Bewegingsonderwijs

0,2843 (wtf) (in verband met ouderschap sverlof voor bepaalde tijd een uitbreiding van wtf 0,2473)

Wij zoeken een collega die

- inhoudelijk vorm kan geven aan de continuïteit van het bewegingsonderwijs,
- mee wil werken aan de ontwikkeling van het vak bewegingsonderwijs,
- veel waarde hecht aan een goed pedagogisch klimaat,
- collegialiteit binnen het werk belangrijk vindt,
- een energiek persoon is, die tegelijkertijd rust uitstraalt,
- gevestigde gewoonten kan laten varen, om ruimte te maken voor nieuwe werkvijzen.

Inlichtingen bij:

mevrouw H.C. Severs (directeur Prins Floris) 0316-621450, privé 0316-688199,
mevrouw M.T. Fluit-Oudenaarden (directeur Oranje Nassau) 0316-645664,
privé 0316-620308.

Voor de functie geldt dat:

het vanzelf spreekt dat u de grondslag van CNS vanuit uw eigen Protestants Christelijke achtergrond kunt uitdragen, de verscheidenheid ten aanzien van geloofsbeleving binnen CNS erkent en vanuit die breedte wilt functioneren. CNS kent naast de gebruikelijke arbeidsvoorwaarden een aanbod van secundaire arbeidsvoorwaarden. U de opleiding CALO met goed gevolg heeft afgerond.

De sollicitatiecode Primair Onderwijs wordt gehanteerd. Bent u geïnteresseerd in bovenstaande functie, stuur dan uw sollicitatiebrief en C.V. voor 28 maart a.s. aan het Bestuur van de Vereniging voor CNS te Ede e.o., t.a.v. de heer C.W. Veldhorst, functionaris P&O, Postbus 6109, 6710 AC Ede. U kunt uw sollicitatie ook mailen, werken bij www.cnsede.nl. U kunt ons vinden op internet www.cnsede.nl.

Acquisitie n.v. deze advertentie wordt niet op prijs gesteld

Vereniging voor
Christelijk
Nationaal
Schoolonderwijs
te Ede e.o.

CNS

De Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs te Ede e.o. (CNS) is een onderwijsorganisatie voor Protestants Christelijk primair onderwijs. De organisatie beschikt over een bureau ten behoeve van besturen en management. CNS omvat 27 basisscholen (waaronder SBO) met in totaal circa 3600 leerlingen en circa 360 personeelsleden. Iedere CNS-basisschool profileert zich zelfstandig, passend binnen het algemene beleid.



LAATSTE PAGINA

DOOR BAUKJE ZANDSTRA

Borging LO in onderbouw VO

Het overleg met het ministerie van OCW heeft opgeleverd dat er op ambtelijk niveau overeenstemming is bereikt over het aangeven van een minimaal aantal klokuren begeleidende onderwijstijd, gespreid over de eerste drie schooljaren havo/vwo en over vier leerjaren vmbo. Verschil van mening is erover het aantal klokuren. Voor de KVLO is de huidige omvang van afgerond 270 klokuren havo/vwo en 330 klokuren vmbo het uitgangspunt. OCW stuurt aan op 240 respectievelijk 300 klokuren. De minister zal nu - voorafgaand aan de behandeling in de Tweede Kamer van de wetsontwerpen tweede fase en basisvorming - een standpunt innemen over een urenbescherming voor lichamelijke opvoeding en zo ja, over de omvang daarvan. Dit kan dus tot aanpassing van de concept wetsvoorstellen leiden. Mocht dit niet het geval zijn dan zullen we hier actie op ondernemen.

Gesprekken Tweede-Kamerleden

Het hoofdbestuur heeft inmiddels met vijf van de acht benaderde fractievoerders onderwijs en sport in de Tweede Kamer een gesprek gehad. Hierbij zijn diverse actuele zaken zoals: handhaving borging uren LO in VO, de zorg om een leerkrachtvervangende in plaats van ondersteunende inzet van LOBOS en de zorg om LO in BVE aan de orde geweest. De gesprekken verliepen positief. Er bleek veel bijval voor het waarborgen van zowel kwaliteit als kwantiteit van bewegingsonderwijs.

Geen lerarentekort basisonderwijs

Uit een onderzoek van de AVS onder 488 schoolleiders blijkt dat va-

catures op dit moment makkelijk vervuld kunnen worden. Er kan weer geselecteerd worden op kwaliteit. Laten we hopen dit deze kwaliteitselectie ook plaatsvindt voor de personele invulling van de lessen bewegingsonderwijs. Onze indruk is dat er op dit moment geen gebrek is ALO-opgeleide vakleraren en dat er voldoende instroom zal komen van pabo-opgeleiden die de bevoegdheid zullen halen via de Leergang.

Rapport Arbeidsinspectie

Het eindrapport van de Arbeidsinspectie over haar onderzoek naar schoolbeleid ten aanzien van werkdruk en agressie is uitgebracht. De meeste scholen voeren wel beleid rondom agressie en geweld, maar vaak onvolledig. Bij 33% van de scholen is hiervoor echter te weinig aandacht en geeft het management onvoldoende prioriteit aan een structurele aanpak van agressie en geweld tegen werknemers. Bij 27% van de scholen is onvoldoende aandacht voor de werkdruk. Op het gebied van arbo-beleid schieten veel scholen tekort als het gaat om risico-inventarisatie en -evaluatie. Behalve dat die soms volledig ontbreekt, is het plan van aanpak vaak niet compleet. Een zaak voor de PMR om initiatief te tonen!

Verkeerde groep vertrekt!

Gezien de leeftijdsopbouw van leraren in het VO zou het voor de hand liggen te veronderstellen dat de meeste uitstromers ouder zouden zijn dan 50 jaar. Het hoogste percentage uitstromers zit echter in de categorie jonger dan 30 jaar. De laatste drie jaar vertrokken de meeste jonge leraren uit het havo/vwo. Bij het bestrijden van het

lerarentekort is het dus zaak vooral jonge leraren voor het onderwijs te behouden.

Allochtone sportclubs

Juist allochtone sportclubs blijken - naast gemengde verenigingen - een belangrijke functie te hebben voor sociale integratie. 'In een zelfgekozen sportomgeving socialiseren mensen en verbeteren ze zich'. Het advies aan beleidsmakers is om allochtone clubs te accepteren en te steunen. Tot deze conclusie komen Paul Verweel en Jan Janssens in een twee jaar durend wetenschappelijk onderzoek van het Mulier Instituut.

Gordijn lezing

De tweede Gordijn lezing vindt plaats op vrijdagmiddag 10 juni, Calo Windesheim. Gastspreker is professor Theo Mulder.

Anders actieven

Op 3 mei vindt te Ridderkerk de jaarlijkse dag voor de Anders actieven plaats. 's Morgens zal het beroepscompetentieprofiel worden toegelicht door voorzitter en secretaris en 's middags kan er worden kennisgemaakt met de sport Bowls.

KVLO golf trophy

Er zijn dit jaar twee speeldata beschikbaar. Zaterdag 4 juni: Nunspeet Golfbaan de Verwaayde Sandbergen en zondag 5 juni: openbare Golfbaan Spaarnwoude. Meer info en inschrijvingsformulier in LO 4.

NKS Boymansprijs 2005

Voor nadere informatie over de jaarlijkse prijs voor dissertaties, scripties of manuscripten over sport of LO zie www.kvlo.nl

ACTIE NIEUW bij SIDJIK

Heeft u iets te vieren ...?
 Jubileum, Sportdag of Stoffeest





Wij hebben voor u de zwaartekracht
SUPERCODE ... Click & Go!




**Huur nu onze
 AIRFUN AANHANGER
 met VIER artikelen
 voor slechts € 250
 CLICK & GO**

Springkussens of Klimwand
 tumblingbaan of Airvlak
 Flikflakker of Creaqbus
 Bobslee of Doerschiefwand
 Bel voor Inje: 0348-444879
 of Let SIDJIK: 0566-625700




ZWERFSPORT OUTDOOR

LET OP: Voor al uw sportieve werkweken

Natuurlijk Kriebelen
 België
 Ardennen

Duitland Eifel

Frankrijk Ardennen Alpen
 Val de Saône
 Ardèche

Italië Dolomieten Gardmeer

Nederland Eifel

Back to nature
 Ervaar de stilte van de natuur vanaf ons tentenkamp in de Franse Ardennen en Duitse Eifel. Eerlijke outdoor activiteiten als abseilen, kano- varen, vlotdonsporten, totdelen, bivak en volop kampvuur bouwen: perfecte samenwerkings- vormen!

Lieve natuur, 2^{de} lesse en cultuur
 Het grootste aanbod van groepshutten en bungaloeappartementen bieden wij in Belgische Ardennen. Locaties in het Ourthe- en Amblèveval. Tal van mogelijkheden voor culturele excursies.

Outdoor Xtrame
 De outdoor activiteiten in pure zin van het woord beleven de leerlingen in Italiaanse Dolomieten en Franse Alpen: canyoning, rafting, via ferrata, hydrocraai, tubing en kayak.

Overijssel - Drenthe - Groningen - Friesland - Limburg - Noord-Brabant
 www.zwerfportal.nl - info@zwerfportal.nl - Tel: 020-6550070 Fax: 020-6550065

SPORTIMPULS PRAKTIJK REKERS

Schaatsen jong geleerd

Henk Gemser

Toegankelijk praktijkboek voor bewegings-
 onderwijs en schaats-
 sport met basisinfor-
 matie over leren schaatsen
 en talrijke oefen- en
 spelvormen.

In samenwerking met
 de Koninklijke Neder-
 landse Schaatsen-
 rijders Bond.

ISBN 90 72335 27 4
 € 12,50



Jan Luijck Fonds

Studie- en publicatiefonds van de
 Koninklijke Vereniging van Leraren
 Lichamelijke Opvoeding (K.V.L.O.)

Bureau Lichamelijke Opvoeding, 2702 CE Zoeter-
 meer
 Postbus 219, 2700 AD Zoeter-
 meer
 Tel: 020-9712410 E-mail: info@lvo.nl

Brezo Kampen

levert / bedrukt / borduurt

sportkleding sweaters / t-shirts met uw schoollogo

Haatlanderdijk 22, 3283 AR Kampen
 Tel: 038 - 333 15 35 / Fax 038 - 333 10 91
 E-mail: brezo@hetnet.nl / Website: www.brezo.nl



ALBATRACK ADVENTURES

Voor de 'echte' survival werkweken





* Actieve "hikes" België/Nederland
 24-uurs begeleiding, offerte op maat,
 vaste instructeurs, thema's 2e fase.
 info-avond

* All-in pakket
 activiteiten, tenten, materiaal, vervoer,
 maaltijden, programmaboek.

info 035-5397793
 E-mail: outdoor@albatrack.nl
www.albatrack.nl





Huski®

Een begrip in skireizen, groepsreizen en actieve reizen

Het deskundig samenstellen van goede en goedkope reizen voor schoolgroepen vormt een groot deel van ons werk. Onze reizen voldoen aan alle eisen. Meer dan twintig jaar ervaring en een gedegen bedrijfsinfrastructuur staan borg voor hoge kwaliteit. Onze wintersport-groepsreizen zijn een begrip geworden in de Nederlandse onderwijswereld.

Huski is dé onderwijs-specialist bij uitstek, met ondermeer in het outdoor-zomerprogramma een speciaal arrangement voor schoolgroepen: *Een supersurvival in de Ardennen heeft u - all in - voor ca. € 135,- p.p.*

Behalve in de Ardennen werken we met groepen door heel Nederland en in de Eifel, Vogezen, Cevennen, Alpen en Pyreneeën. We organiseren kampen en trekkings op gebied van zeilen, kajakken, bergsteigen, raften, sportklimmen en mountainbiken. Huski verzorgt het vervoer, verblijf, gidsen/instructeurs en de gehele logistiek.

Voor uw komende buitensportweek maken wij graag een offerte.



Bel voor informatie en offerte: 0418 - 575090
Postbus 2040 5300 CA Zaltbommel Fax: 0418 - 575091 www.huski.nl

